

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

Diplomová práce

2021

Bc. Rachel Primasová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra bezpečnostních studií

**Česká masmédiá a Bezpečnostní informační služba:
mediální obraz výroční zprávy BIS**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Rachel Primasová

Studijní program: Politologie, obor Bezpečnostní studia

Vedoucí práce: Mgr. Jan Ludvík, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 21. 4. 2021

Rachel Primasová

Bibliografický záznam

PRIMASOVÁ, Rachel. *Česká masmédiá a Bezpečnostní informační služba: mediální obraz výroční zprávy BIS*. Praha, 2021. 77 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Politologie. Katedra bezpečnostních studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jan Ludvík, Ph.D.

Rozsah práce: 119 521 znaků

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Česká masmédia a Bezpečnostní informační služba: mediální obraz výroční zprávy BIS* se zabývá mediálním obrazem výroční zprávy Bezpečnostní informační služby (BIS) ve vybraných masmédiích, kterými jsou servery Parlamentní listy, Aktuálně a deník Lidové noviny. Autorka se v diplomové práci snaží nalézt odpověď na výzkumnou otázku, jestli masmédia prezentují výroční zprávu BIS rozdílným způsobem a pokud ano, proč tak činí. V práci pracuje s hypotézou, že česká masmédia vytváří rozdílný mediální obraz výroční zprávy civilní kontrarozvědky, a to z důvodu vlivu vnitřních a vnějších faktorů, jakými jsou například změny ve vlastnických strukturách médií, rozdílný vztah s BIS či odlišná profilace jejich čtenářů.

Nejdříve je v práci popsána existující literatura, teorie a její aplikace a zvolená metodologie. Následně jsou vysvětleny důležité pojmy z mediální teorie a následně propojeno s teorií sociálního konstruktivismu. Na komplikovanost vztahu zpravodajských služeb a masmédií autorka poukazuje na příkladu vybraných zahraničních zpravodajských služeb.

V empirické části diplomová práce přechází ke kvantitativní obsahové analýze na jejímž základě autorka analyzovala články a zprávy ve vybraných masmédiích po dobu zveřejňování výročních zpráv BIS (1996–2019). Pomocí komparativní analýzy je vysvětleno různé pokrytí témat, frekvence zpráv, stejně tak jako možné důvody rozdílných narativů masmédiích. Autorka v závěru dochází ke zjištění, že vybraná masmédia prezentovala výroční zprávu BIS velmi podobně a rozebírá vlivy, které k nuancím v narativech mohly vést. Diplomová práce nabízí výchozí bod pro další hlubší analýzu.

Abstract

The diploma thesis *Czech mass media and Security Information Service: media perspective of the annual report of BIS* focuses on the image of the annual report published by the Security Information Service (often used acronym „BIS“) in selected mass media: servers Parlamentni listy, Aktualne, and daily newspaper Lidove noviny. The author is looking to answer the research question *Do Czech mass media present the annual report of the BIS differently? If yes, why?* The author follows the hypothesis that Czech mass media contribute a different image of BIS. The reason for these contrasting opinions lies both in the internal and external factors, such as changes in ownership structures, other relationships

with the BIS, or various attributes of readers.

Firstly, the author describes existing literature, theory and its application, and methodology. Concerning media theory is explained and linked to the idea of social constructivism. At the example of selected foreign information services, the author highlights the Security Information Service and mass media relationship complexity.

In the empirical part, the diploma thesis continues with applying quantitative content analysis in the selected time range of 1996–2019. The author explains the different media coverage, frequency of media communication, and various narratives used by Czech media with comparative analysis. In conclusion, the author concludes that the other selected mass media sources covered the annual report of BIS very similarly and discusses possible effects on nuances. The diploma thesis offers a starting point for further analysis.

Klíčová slova

BIS, výroční zpráva, Parlamentní listy, Lidové noviny, Aktuálně, mediální obraz, zpravodajské služby

Keywords

BIS, annual report, Parlamentni listy, Lidove noviny, Aktualne, media image, information service

Title

Czech mass media and Security Information Service: media perspective of the annual report of the BIS

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Janu Ludvíkovi, PhD. za trpělivost, odborné vedení a ochotu neustále konzultovat diplomovou práci.

Obsah

Úvod	2
Rešerše literatury	4
Teorie a její aplikace	8
Vztah zpravodajských služeb a masových médií	12
Metodologie práce	16
Empirická část	21
Výroční zpráva BIS a česká masmédia	21
Lidové noviny	22
Shrnutí zpráv ve zkoumaných období	28
Analýza kontextu	29
Profilace média a čtenářů	33
Shrnutí	35
Parlamentní listy	35
Shrnutí zpráv ve zkoumaných období	39
Analýza kontextu	40
Profilace média a čtenářů	41
Shrnutí	43
Aktuálně	44
Shrnutí zpráv ve zkoumaných období	48
Analýza kontextu	49
Profilace média a čtenářů	50
Shrnutí	51
Komparativní analýza zpráv	51
Závěr	55

Úvod

Tématem této diplomové práce je mediální obraz výroční zprávy Bezpečnostní informační služby (dále jen BIS) ve vybraných třech českých masmédiích, kterými jsou Lidové noviny, Parlamentní listy a Aktuálně. V diplomové práci je předkládána hypotéza, že česká masmédiá prezentují výroční zprávu BIS odlišně v závislosti na konkrétním masmédiu. Jako možné příčiny rozdílných mediálních obrazů jsou stanoveny vnitřní a vnější faktory. Za vnitřní faktory byly vnímány změny ve vlastnických strukturách vybraných masmédií, změna ve vedení redakce, zaujatost některých autorů a projevování jejich osobních názorů. Za vnější faktory autorka označila profilaci média na české mediální scéně, profilaci jeho čtenářů a politickou inklinaci jak média, tak čtenáře. V diplomové práci autorka hledá odpovědi na otázky *Prezentují vybraná masová média výroční zprávu BIS rozdílným způsobem? Pokud ano, proč tak činí?* K těmto otázkám se váže podotázka *Jak to souvisí s vnitřními a vnějšími faktory?*

Diplomová práce je zasazena do teorie sociálního konstruktivismu a vysvětluje, jak je mediální obraz vytvořen jako unikátní neredukovatelné dílo. Teorie sociálního konstruktivismu vhodně vysvětluje přetváření informací médii a neuchopitelnost sdělení absolutně objektivním způsobem. Dále je téma diplomové práce zasazeno do širšího kontextu vztahu zpravodajských služeb a médií obecně. To je důležité pro pochopení komplikovanosti této spojitosti, která vychází ze specifických vlastností zpravodajských služeb a lačnosti médií po atraktivních zprávách.

K nalezení odpovědí na zmíněné otázky byla použita kombinace několika metod, které jsou obsáhleji popsány v metodologii práce. Jednalo se o kvantitativní obsahovou analýzu a komparativní analýzu. Kvantitativní obsahová analýza byla použita pro zkoumání zpráv publikovaných v období 1996–2019, kdy předmětem zkoumání bylo především tematické zařazení článků. Následně ke zprávám byly vztaheny nezávislé proměnné, jako změny ve vlastnických strukturách, profilace typických čtenářů a podobně. Pro zodpovězení výzkumných otázek byly výsledné mediální obrazy výroční zprávy BIS komparovány. Cílem komparace bylo zjistit, zda masová média prezentují výroční zprávu rozdílně. V empirické části autorka dále vysvětluje, co k výsledným mediálním obrazům mohlo vést.

Důležitou otázkou je, proč se vůbec vztahem BIS a masmédií zabývat? Důvodů může být řada. Za prvé, výroční zpráva BIS zůstává pro širší veřejnost často neznámým spisem. Laická veřejnost nejspíše nevěnuje každoročně čas čtení této zprávy. I proto je možné se

domnívat, že obraz, který masmédiá vytváří, je to jediné, podle čeho občané hodnotí činnost BIS. Zkreslení této představy na základě různého mediálního pokrytí a vyzdvihováním odlišných témat masmédiu může v konečném důsledku vést k zpochybnění či nadhodnocení činnosti a smyslu BIS českou veřejností. Diplomová práce se zaměřuje jen na výroční zprávu BIS, nikoli mediální pokrytí komplexní činnosti kontrarozvědky, a to z toho důvodu, že aktivity BIS jsou často utajované. Výjimku tvoří komentování činnosti BIS tiskovým mluvčím služby či jejím ředitelem. Oproti tomu výroční zpráva je oficiálním dokumentem, který by tak neměl být v rozporu s tím, čemu se BIS věnuje. Pokud masmédiá pracují s výroční zprávou BIS, je možné se domnívat, že se nejedná o spekulace o činnosti kontrarozvědky, ale o zacházení s fakty z výroční zprávy.

Za druhé, rozdílné mediální pokrytí BIS znamená zkreslení informací, ke kterým se čtenář dostane. Pro čtenáře diplomové práce tak odpovědi na otázky mohou znamenat získání schopnosti kvalitně si vybírat zdroje. V době, kdy dezinformace získávají na pozornosti jako nástroj bezpečnostní hrozby a hybridní války, jsou pozorně vybrané důvěryhodné zdroje stěžejní pro zabránění vlivu falešných informací na čtenáře. Dezinformace mohou v samotném důsledku vést k příklonu státu k režimu, který by za normálních okolností nepodporoval, způsobit změny v rozložení moci uvnitř státu, nenávratně poškodit reputaci nebo například i ohrozit zdraví občanů, jako se tomu málem stalo v případě aféry Pizzagate (Lopez, 2016) ve Spojených státech amerických. Svoboda slova vyznávaná demokratickými režimy (West, 2017) navíc ještě napomáhá nedemokratickým režimům šířit v těchto necenzurovaných médiích demokratických států své zájmy.

Za třetí, v české literatuře chybí materiály, které by se přímo problematice mediálního obrazu výroční zprávy BIS věnovaly, čímž se Česká republika liší od zemí, kde je tento komplikovaný vztah zmapován. Diplomová práce tak může pomoci vyplnit mezeru v literatuře v akademickém prostředí. V neposlední řadě čtenáři pomůže orientovat se lépe v tom, jaké vztahy mezi politikou, žurnalisty a BIS existují.

Diplomová práce začíná kapitolou věnující se rešerši literatury ke zmíněné problematice. Následují kapitoly zaměřené na aplikaci teorie a na zvolenou metodologii. Stěžejním komponentem práce je empirická část, kde dochází k použití zmíněných metod analýzy. V závěru jsou shrnuta zjištění práce, dále odpovězeno na výzkumné otázky a nastíněn možný další postup.

Rešerše literatury

Najít vhodnou literaturu pro diplomovou práci bylo náročné z důvodu, že neexistují zdroje, které by vztah Bezpečnostní informační služby a masmédií zkoumaly. Autorka proto sáhla po literatuře, která se zabývala obecně vztahem mezi zpravodajskými službami a médií. Další vybranou literaturou, která měla pomoci nalézt odpovědi na výzkumné otázky, byla literatura soustředující se na masmédiá. Ta posloužila autorce k pochopení fungování těchto hromadných sdělovacích prostředků.

Přestože v českém prostředí zdroje popisující vztah médií a zpravodajských služeb chybí, v zahraničí je možné takovou literaturu nalézt. Je jím například článek Shloma Shpira *The Media Strategies of Intelligence Services*. Shpiro (Shpiro, 2010) pracuje na katedře politických studií na univerzitě Bar-Ilan v Izraeli a jeho pracovními zkušenosti je členství ve výzkumném projektu v izraelském parlamentu či v projektu NATO ve Středozeří. Ve svém článku se Shpiro zaměřuje na všechny aspekty vztahu médií a zpravodajských služeb, vysvětluje pozitiva, která vzájemná spolupráce může mít pro obě strany, stejně tak jako možná úskalí. Na příkladu komparace dvou zpravodajských služeb v Izraeli a Německu popisuje politolog dva rozdílné přístupy, jak nahlížet na mediální strategie zpravodajských služeb: model *defenzivní otevřenosti* a model *řízeného vyloučení*. Poznatky ze Shpirova článku je možné aplikovat na vztah českých médií a BIS.

Dalším zdrojem pro nastínění vztahu mezi médií a zpravodajskými službami je článek Christophera Morana *Intelligence and the Media: The Press, Government Secrecy and the 'Buster' Crabb Affair*. Christopher Moran je specialista na britské a americké tajné služby, především pak CIA. Je také jedním z editorů periodika *Journal of Intelligence History* a často přispívá do řady historických a politologických odborných časopisů. (ANON., 2021c)

Moran ve svém článku představuje aféru zmizení Lionela Bustera Crabba a na pozadí této události odhaluje vztah tajných služeb a médií. V článku se zaměřuje především na rozvoj investigativní žurnalistiky, ke kterému měla právě zmíněná aféra přispět. Článek také poukazuje na problematiku zatajování informací zpravodajskými službami. Obdobně jako v předchozím případě posloužil článek jako možný příklad vztahu zpravodajských služeb a médií.

Třetím článkem, který přibližuje roli médií při prezentování zpravodajských služeb, je článek *Israel's Intelligence Services and the Media: Four Decades of a Complex Tango* z odborného časopisu *Israel Affairs*. Autorka Clila Magen v článku popisuje čtyři dekády vztahu dvou izraelských zpravodajských složek k médiím a poukazuje na to, jak se tento vztah mění v závislosti na okolnostech. Magen pro svůj výzkum vybrala jednu interní (Izraelská bezpečnostní agentura, ISA) a jednu externí (Mossad) zpravodajskou službu a podrobila je komparativní analýze. Na jejich příkladu upozorňuje na nutnost reagovat na události a přizpůsobit se vývoji mediální scény. Článek pomáhá pochopit různé přístupy zpravodajských služeb a limity, které tyto rozdílné přístupy přinášejí. Text Clily Magen posloužil pro diplomovou práci jako přiblížení toho, jakým způsobem by měla zpravodajská služba komunikovat.

Mezi sekundárními zdroji, které byly využity pro pochopení fungování masmédií a jako teoretická inspirace, je možné nalézt knihu Jana Jiráka a Barbary Köpplové *Masová média*. Köpplová je rumunskou historičkou, překladatelkou, publicistkou a vedoucí Centra pro mediální studia (CEMES). Jan Jirák je český publicista a zástupce vedoucí CEMES. Jako teoretická inspirace posloužil i další sekundární zdroj, kniha Niklase Luhmanna *Realita masmédií*. Autor je známý německý filozof, sociolog a publicista. Další vybranou knihou pro diplomovou práci byla kniha Jürgena Habermase *Strukturální přeměna veřejnosti*. Habermas je známým německým filozofem, který se věnuje komunikativnímu jednání. Jeho kniha nabízí ucelený popis toho, jakým způsobem se občanská společnost chová, k čemu inklinuje, jak ji jednotliví teoretici vysvětlují a k čemu do budoucna směřuje. Pro účely diplomové práce byla vhodná kapitola *Politická přeměna funkce veřejnosti*, konkrétně pak podkapitola *Vytvořená veřejnost a neveřejné mínění: volební chování obyvatelstva*.

Dalším sekundárním zdrojem je kniha Petra Žantovského *Česká politika a média po roce 1989*. Žantovský podává stručný přehled historie vývoje českých médií po Sametové revoluci. Vysvětluje změny, které se staly uvnitř některých společností – objektivní faktory (proměny vlastnické struktury médií, rozvoj technologií, proměny v oblasti distribuce, legislativní změny) a subjektivní faktory (změna pojetí žurnalistiky, kontrolní funkce, propagace určité politické strany atd.). Žantovský také rozděluje historický vývoj do několika etap: žurnalistika vzestupu (1993–1996), epocha procitnutí (1996–2002), žurnalistika dozrávání (2003–2006), žurnalistika a média jako odraz vnitropolitické krize (2006–2010) a žurnalistika pádu euroatlantických zemí do dluhové propasti (po roce 2010).

Žantovského kniha byla jako v předchozím případě použita jako teoretická inspirace pro pochopení fungování masmediální prostředí. Autor také nabízí některá vysvětlení vnitřních změn vybraných médií, což autorce bylo ku prospěchu při diskurzivní analýze. Přes zmíněná pozitiva přistupovala k Žantovského knize kriticky, limitou literatury bylo zjevné zasazení Žantovského ideologického přesvědčení do obsahu díla, a tím ztráta objektivity tvorby.

Kniha *An Integrated Approach to Communication Theory and Research* je důležitým materiálem pro pochopení teorií aplikovatelných na média a jejich komunikaci. Autoři Don W. Stacks, Michael B. Salwen a Kristen C. Eichhorn jsou vysokoškolskými profesory, kteří se dlouhodobě věnují problematice komunikace. Kniha představuje kromě hlavních teorií komunikace také vliv technologií, digitálních médií a rozdělení komunikace (neverbální, mezilidská, interkulturní, aplikovaná, organizační, politická atd.). Pro cíle diplomové práce byla obzvláště důležitá 32. kapitola *Credibility* od autorů Charlese C. Selfa a Chrise Robertse. V kapitole autoři vysvětlují krizi důvěryhodnosti masmédií v 21. století a interpretují důležitost procesu komunikace s názvem SMCR (Source-Message-Channel-Receiver), kterou v roce 1960 představil David Berlo. Pozitivním znakem knihy je, že třetí edice byla vydaná až v roce 2019, kniha tedy nabízí nejnovější teorie v komunikaci, stejně jako příklady z mezinárodního prostředí.

Další sekundární literou je kniha Denise McQuaila *Úvod do teorie masové komunikace*. V ní vysvětluje spojitost mezi médii a společností. Nezapomíná ani na roli, kterou má kultura. Pro účely diplomové práce je důležitá část knihy, která se věnuje vlivu masmédií na čtenáře. K diplomové práci byla také využita kniha Edwarda S. Hermana a Noama Chomského *Manufacturing Consent*. Kniha i přes své stáří nabízí stále aktuální „propaganda model“, na jehož základě autoři vysvětlují, jakým způsobem média manipulují se čtenáři skrze zprávy. Pro zasazení diplomové práce do teoretického rámce bylo stěžejní dílo od Ondřeje Štecha *Konstruktivistické přístupy v sociálních vědách*. V něm nabízí velmi srozumitelným jazykem definování hlavních proudů konstruktivismu směrem, kterým se diplomová práce ubírá.

Christian Fuchs, ředitel Institutu výzkumu komunikace a médií na Westminsterské univerzitě, vysvětluje ve svém díle *Communication and Capitalism: A Critical Theory* teoretický koncept. V něm jde dál (až za Habermasovo pojetí komunikační akce) a na teorii komunikace vysvětluje kritické, dialektické a marxistické pojetí. Pro účely diplomové práce bylo důležité Fuchsovo zaměření i na Marazziho komunikativní kapitalismus a jeho srovnání

s Habermasem. Marazzi nabízí alternativní přístup, kritický k neoliberalismu a poukazující na důležitou roli komunikace v ekonomii. Fuchsova kniha byla pro autorku důležitým inspirativním zdrojem.

Dalšími zdroji byly materiály týkající se historie médií a jejich vnitřních změn. Tím nejdůležitějším vztahujícím se k proměně české mediální scény byla kniha od Petra Bednaříka, Jana Jiráka a Barbary Köpplové *Dějiny českých médií*. Petr Bednařík působí na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, kde vyučuje v rámci studijního programu Mediální a komunikační studia, a zabírá se především historií médií ve 20. století. Bednařík (ANON., 2021n) je autorem řady monografií a článků k tomuto tématu a aktivně se účastní konferencí k problematice mediálního světa. Poslední dva z autorů již byli zmiňováni kvůli knize *Masová média*. Kniha *Dějiny českých médií* posloužila k vysvětlení proměny českých médií ve zkoumaném období, vysvětlila proměnu některých narativů v důsledku trendů komercializace a bulvarizace a k některým médiím popsala okolnosti jejich vzniku.

Teorie a její aplikace

Na výzkumné otázky je možné hledat odpovědi v teorii. Z rešerše literatury vyplývá, že vztah zpravodajských služeb a masmédií je komplikovaný, roli hrají na jedné straně tajné informace, se kterými zpravodajské služby nakládají. Na druhé straně jsou zde média, která se snaží přesně k těmto informacím dostat, neboť to je to, co může pomoci přilákat čtenáře. Zpravodajské služby pak přistupují ke sdílení informací dvojitým způsobem, buď částečnou otevřeností (čímž mohou do určité míry korigovat to, co bude zveřejněno), nebo uzavřením se komunikaci. Uzavřeností ale nechávají prostor pro představivost mediálního prostředí.

Teorie zabývající se komunikací a médií pomáhá vysvětlit, jak média přistupují k sdílení informací a jakým způsobem nakládají se zjištěnými údaji. To je důležité pro pochopení fungování vybraných masmédií. Autorka v této části zaměřené na teorii dále rozvádí, jak lze k médiím přistupovat a proč média nejsou schopna dále komunikovat události v původní formě. Každé médium si události interpretuje po svém a dále předává jen to, co uzná za vhodné, nebo co mu dovolí jeho limitované poznání skutečnosti.

V kontextu vývoje postindustriální společnosti a modernizačního procesu, který je možné pozorovat snad nejvýrazněji ve 20. století, je nasnadě se ptát, jakou úlohu zde hrál vývoj komunikace. Ta totiž v posledních dvou stoletích prošla výraznou změnou. Od vynálezu telegrafu k programům umožňujícím se spojit s osobou na druhé straně planety během několika vteřin, to vše je důkazem proměn forem a významu komunikace. Důležitou roli v tomto procesu zastává aktér komunikace. Tím může být kdokoliv a cokoliv, počítač vysílající signály do vesmíru či žurnalista píšící článek pro ranní vydání novin. V případě této diplomové práce jím budou masová média.

Pojem *masová média*¹ se stává stále častěji používaným termínem. Není divu, když technologická modernizace umožňuje čím dál tím více lidem sledovat média. Za ta masová se zpravidla považují televizní a rozhlasové vysílání, noviny a časopisy (tedy periodika) a informace na internetu. Ty mohou mít podobu blogů, zpravodajských portálů, sociálních sítí či jiných internetových serverů, kde je možné sdílet obsah. Společným rysem pro všechny výše zmíněné formy masových médií je: 1) dostupnost pro (teoreticky) neomezené množství adresátů; 2) distribuce (pro adresáty) zajímavých obsahů; 3) sdílení

¹ V této diplomové práci bude autorka používat jako synonymum k sousloví *masová komunikace* zkrácenou formu *masmédia*.

jsou zveřejňována kontinuálně; 4) jejich existence je závislá na uživatelích a jejich nárocích. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 21)

Masová média tak lze vnímat jako zdroje s širokým dosahem a obecně populární. Stěžejní jsou pak výrobní postupy, které jednak umožňují již zmíněnou snadnou dostupnost obsahu těchto médií, tak obsahovou aktuálnost a pravidelnost. Barbara Köpplová a Jan Jirák ve své monografii (2009, s. 21–23) upozorňují na to, že právě snadná dostupnost a nepřebornost obsahu může vést k izolaci sociálních interakcí jedince. To se také projevuje v klasickém pojetí masové společnosti, kdy adresáti masového média jsou na přijímaném obsahu natolik závislí, že jejich sociální interakce zaniká. Nicméně, toto je jen jedním schématem fungování masové komunikace, k zanikání sociálních vazeb nemusí dojít. Köpplová a Jirák dávají pojem masové komunikace také do souvislosti se souslovím *masifikace společnosti*. K té dochází především v industrializovaných a byrokratických společnostech, kde člověk pod vnějšími vlivy je natolik izolován, že dochází k jeho frustraci, (politické, ekonomické, symbolické) manipulaci a k rezignaci jedince z důvodů neschopnosti čelit manipulativním mediálním sdělením.

Přijmeme-li fakt, že masová média mají za primární cíl komunikovat a sdělovat informace, můžeme se posunout k tomu, co vlastně komunikace znamená. Je to aktivita, vyslání a přijetí sdělení v určité formě (slova, obraz či tón). Příjemcem tohoto sdělení je pak adresát. Tuto komunikaci můžeme rozlišit na mediální a masovou. Mediální komunikace je sociálně-komunikační proces, na kterém se podílejí média. Masová komunikace je taková mediální komunikace, kterou vytváří masová média a která je dobově podmíněná. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 24–26).

Vrátíme-li se k podstatě komunikace, jedná se často o představu, že něco bylo z místa A přeneseno (verbálně, vizuálně atd.) na místo B. Z logiky věci tak můžeme předpokládat, že tento proces je zdárný, tedy že přenášené sdělení se dostalo k adresátovi. Tento typ procesu, kdy komunikace je vnímána jako přenos, se nazývá *přenosný model komunikace*. Druhým typem komunikace je *konstitutivní model komunikace*, který se zabývá hledáním vztahu (na pozadí komunikativního chování) mezi komunikací a vytvářením sdílené kultury. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 26–30)

Přenosový model komunikace se nejčastěji spojuje s interpersonální komunikací, jedná se o proces lineární a stěžejním je pro něj iniciativa zdroje informace (Jirák a Köpplová, 2009, s. 26). Slavnou teorií, která se zakládá právě na tomto typu komunikace,

je *Lasswellova formulace*, kde *někdo*, říká *něco*, *někomu*, nějakým *kanálem* a s nějakým *účinkem* (Jirák a Köpplová, 2009, s. 27). Teorie sice ukazuje jen lineární vztah (a někdo by mohl podotknout, že sdělení proudí také od adresáta zpět k původci sdělení) mezi zdrojem a čtenářem/posluchačem, přesto je stále důležitá pro vysvětlení různých aspektů komunikačního procesu. Lasswellově formulaci je také velmi podobný pozdější *Gerbnerův obecný model komunikace*, který umožňuje se detailněji věnovat procesu přenášení sdělení médií.

Komunikace je procesem, při kterém je předáván určitý obsah cílovému publiku. Obsah může mít různou formu a lišit se tak od prvotní popisované události. Použijeme-li Gerbnerův obecný model, nezbytnou reakcí na tento přenos informací budou důsledky (Gerbner, 1956, s. 172–173). Tyto důsledky, které ovlivňují a kultivují adresáty, mohou být různého typu. Podle Berelsona a Janowitze záleží na době jejich trvání (krátkodobé, či dlouhodobé), pozorovatelnosti (zjevné, nebo skryté) a dosahu (silné, nebo slabé). Kromě výše zmíněných typů mohou být důsledky psychologické, politické, ekonomické či sociologické. Taktéž se mohou projevit v názorech, vzdělání, chování či třeba stylu. Tento ovlivňující vztah není jen ze strany médií, může totiž působit i opačným směrem. Publikum může ovlivňovat chování média, a to například v případě, kdy chování adresáta nevychází ze sdělení média a médium toto apriorní chování pouze autorizuje. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 328–331)

Podíváme-li se na vývoj moderní společnosti, je možné spekulovat, jaký podíl mají na jejím utváření média. Sociální teorie se zabývá právě touto otázkou a je možné zde nalézt řadu škol, které se k této problematice vyjadřují. Interpretativní přístupy chápou jako hlavního hybatele publikum, nikoli médium, které má spíše malý vliv na adresáty. Média hrají roli kulturního prostředí, politické aspekty mediálního sdělení jsou spíše přehlíženy. Dle sociálních teorií mají média naopak významnou roli a jejich vliv na publikum je až deterministický. Mediální svět spolu s komunikačními technologiemi určuje budoucí směřování společnosti. (Jirák a Köpplová, 2009, s. 338)

Kritické teorie přistupují k médiím jako k velmi silným nástrojům, které jsou schopny manipulovat společností. Není to ani tak podstatou médií, jako tím, jakou roli jim sama společnost dala. Významným kruhem myslitelů hlásících se ke kritickému přístupu je Frankfurtská škola, která dává tuto významnou úlohu médií do kontextu sílící role kapitalismu (Jirák a Köpplová, 2009, s. 338–339). Zmiňme zde konstruktivismus, jakožto

teoretický přístup, který chápe vše jako konstruovatelné. Sociální konstruktivismus se pak zaměřuje na konstruování sociálních kategorií a je výsledkem kombinace konstruktivismu a sociální práce. Významným dílem věnujícím se sociální konstrukci je kniha *Pojednání o sociologii vědění* od Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna z roku 1996. Autoři se zaměřují na komplikovaný vztah člověka a společnosti. Jedinec je vnímán jako produkt společenského života a společnost jako uměle vytvořený celek. Berger a Luckmann zde staví na teorii fenomenologické sociologie tak, jak je popsána Alfrédem Schützem. (Štech, 2014, s. 6).

Důležitou roli v sociálním konstruktivismu má vědění. To má stěžejní úlohu pro sociální konstrukci reality, z vědění vychází jednání, a to je ve vzájemném vztahu k externalizovaným institucím, které Berger a Luckman chápou jako něco, co je přijímané lidmi v rámci socializace (vnitřní přijetí institucí jedinci). Bergman a Luckmann se věnují spíše jen světu jakožto doplňku lidí, více se na vzájemné interakce svět-člověk soustřeďuje ve své práci sociolog Bruno Latour. (Štech, 2014, s. 7–8)

Latour se zaměřuje na princip neredukovatelnosti. Nic nelze redukovat. Vše je také ve stejné rovině, nic není triviální a vše je provázáno. Nelze vnímat nikoho jako nic, vše je v kontextu významné. Není možné vše odvozovat jen z prvních vjemů. Je třeba vše sledovat v pohybu a až na základě tohoto pozorování věci popisovat. Latour hovoří o třech principech, podle kterých je možné se ve světě orientovat. Prvním je, že vše je utvářené z aktérů a aktantů. Aktanty jsou chápány jako objekty, nejde však rozlišením na umělé a přirozené, jak by řekl například filozof Leibniz, vše je dle Latoura skutečné. Vertikální hierarchie neexistuje, vše je si rovno. Druhým principem je již zmiňovaná neredukovatelnost. Nic nemůže být redukováno, aby to neztratilo něco ze své podstaty. To, co pozorujeme, je spíše transformace, přetváření do nové reality. Třetím principem je překlad neboli proces zprostředkování. Jsoucno je médiem s důležitým každým prvkem. Vše je unikátní, jedinečné ve chvíli, kdy se to odehrává, a tedy nereprodukovatelné. (Štech, 2014, s. 24–27)

Latourovo pojetí světa tak můžeme dát do vztahu k mediálním sdělením tak, jak byly popsány výše skrze Lasswellovu formulaci. Ve světě médií někdo říká něco někomu, a to nějakým kanálem a s nějakým účinkem. Pokud bychom aplikovali Latourův přístup, pak celý tento proces bude unikátní a neopakovatelný, rovný všem ostatním. Média bychom mohli chápat jako aktéry a sdělení jako aktanty. Pokud přijmeme tento přístup, pak každé mediální sdělení, každá zpráva či článek, bude nové a neopakovatelné a my se tedy budeme muset smířit s tím, že nejbližší realitě sdělení budeme jen ve chvíli, kdy je vykonáváno. Poté už bude jeho smysl jiný, nikoliv však méněcenný. Sdělení média se přetransformuje do

něčeho jiného. Každý bude mít svou realitu toho, co je sdělováno, svou pravdu. S Lasswellovou formulací, která se zabývá lineárním vztahem sdělení, je pak otázka, v jakém bodě sdělení popsat. Jestli ve chvíli vzniku, šíření kanály, nebo v době jeho účinku. Podle Latour by nejspíš v každém tomto úseku byla realita jiná.

Teorie sociálního konstruktivismu je vhodným teoretickým rámcem pro diplomovou práci. Mediální svět a jeho sdělení jsou konstruovány společností, která je zase konstruktem jedince. Ač každé sdělení je unikátní a neredukovatelné, jak by řekl Latour, je možné se pokoušet ho popisovat co nejlíže jeho pravému smyslu. Sdělení dohromady tvoří celek, mediální obraz. Právě mediální obrazy nám pomáhají pochopit narativ některých médií. Vracíme se v podstatě opačným směrem, než jakým se pohybuje Lasswellova formulace. Od sdělení se dostáváme k aktérovi, který svým subjektivním způsobem zachycuje určitou událost v době jejího vzniku. Rozklíčování motivů, které vedou k jednotlivým zpracováním této události, můžeme pochopit význam sdělení v širším kontextu. Pro cíle této diplomové práce lze tyto motivy také vnímat jako vnitřní a vnější faktory, které ovlivňovaly masmédiá při vytváření mediálního obrazu BIS.

Vztah zpravodajských služeb a masových médií

Vztah masových médií a zpravodajských služeb zasluhuje pozornost nejen odborné veřejnosti. Masová média a zpravodajské služby mají důležitou roli pro občany státu. První je informuje o dění ve světě, druhé zajišťuje jejich bezpečnost. Obojí se tak dotýká vytváření jejich názorů na to, co je důležité a co ne. Tento vztah masmédií a zpravodajských služeb však z podstaty funkce kontrarozvědek bude komplikovaný. Masmédia se snaží informovat o dění a tajné služby často svou činnost zatajují, a to z důvodů například neprozrazení probíhajícího vyšetřování.

Shlomo Shpiro z katedry politických studií na univerzitě Bar-Ilan v Izraeli vysvětluje vztah médií a zpravodajských služeb jako kombinaci konfliktu a kooperace. Média i tajné služby potřebují přístup k informacím, jinak však s nimi nakládají. Informace publikované médií jsou často produktem spekulací, úniků z tajných služeb a neloajálních zaměstnanců. Důvodem úporných snah publikovat cokoli spojeného s tajnými službami je fascinace tajemstvím, dokonce exotikou a vidina navýšení zisku prodejem těchto informací. (Shpiro, 2010, s. 485–502)

Shpiro ve své práci nabízí dva přístupy, jak nahlížet na mediální strategie zpravodajských služeb: model defenzivní otevřenosti a model řízeného vyloučení. Defenzivní otevřenost vysvětluje Shpiro jako soubor čtyř elementů: průběžné interní monitorování médií, přiměřená reakce, vyvažování odmítnutí poskytnout informace a odměňování novinářů spíše než vyhrožování. Na příkladu Německa a jeho Spolkové zpravodajské služby v době studené války poté Shpiro ukazuje, jak model defenzivní otevřenosti funguje v praxi. Přestože strategie zvolená Německou spolkovou zpravodajskou službou byla založena spíše na odměně než potrestání, většina mainstreamových médií zůstávalo k službě kritická a veřejná legitimita služby nebyla nikdy plně dosažena. (Shpiro, 2010, s. 485–502)

Druhý model řízeného vyloučení Shpiro demonstruje na příkladu Izraele a zpravodajské služby Mossadu. Řízené vyloučení je charakterizováno Shpirem jako soubor těchto tří elementů: potlačování provozních odhalení, vyhrožování/potrestání nespolupracujících médií a využívání médií pro zastrašování. Přístup veřejnosti k izraelským zpravodajským službám je jiný než v případě Německa. Jsou brány jako důležitá součást národní bezpečnostní politiky a veřejná legitimita těchto služeb je samozřejmá. Tato jistá pozice dovoluje izraelským zpravodajským službám nezajímat se o veřejný názor a nesnažit se ho ovlivňovat. Na rozdíl od Německa, kde cenzura médií je nepřijatelná, Mossad disponuje možností cenzurovat jakákoliv média v případě nouzového stavu. Také například v případě boje s terorismem může použít média jako nástroj zastrašování, třeba přinucením publikovat specifické zprávy. (Shpiro, 2010, s. 485–502)

Pokud by byla aplikována Shpirova metoda přístupů k mediálním strategiím zpravodajských služeb na českou BIS, nejspíše by její pozice ve vztahu k médiím byla příkladem modelu defenzivní otevřenosti. Podle Bednaříka a kol. (2019, s. 399) o tom svědčí například i to, že cenzura médií je v českém prostředí nepřijatelná, jak dokládá zákon zakazující cenzuru tisku. Zároveň je možné si povšimnout zpochybňování legitimacy BIS některými vysoce postavenými státními činiteli, například již zmiňovaným prezidentem Milošem Zemanem.² Ze čtyř charakteristik defenzivní otevřenosti je možné do určité míry pozorovat všechny. BIS pravděpodobně průběžně monitoruje, jak o ni píší média. Nezdá se ani, že by reagovala nepřiměřeně na kritiku. Pokud některé informace odmítá sdělit, nejspíš

² Viz například článek *Zemanův výpad proti šéfovi BIS? Prezident systematicky rozvrací ústavní pořádek, kritizuje opozice* z 10. října 2020, dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/bis-opozice-zeman-rozhovor-michal-koudelka_2010101513_ban.

to pak určitým způsobem vynahradí, o její otevřenosti médií svědčí i rozhovory masmédií s ředitelem BIS Michalem Koudelkou či celková větší otevřenost BIS veřejnosti. (Horák a Valášek, 2020)

Přístup defenzivní otevřenosti nicméně neznamená nutně pozitivní mediální obraz. Jak již bylo zmíněno v kontextu Německé spolkové zpravodajské služby, její strategie v přístupu k médiím ji nezajistila legitimitu ani pozitivní mediální obraz. U mediálního obrazu BIS nelze jednoznačně říci, že by byl v médiích negativní, či pozitivní. Z analýzy tří vybraných masmédií vychází její obraz jako spíše neutrální. Defenzivní otevřenost tedy BIS nezajistila výrazně pozitivní zobrazování její výroční zprávy. Přesto je třeba brát v úvahu, že Shpirovo rozdělení je jen jeden z možných pohledů na vztah BIS a masmédií.

Christopher Moran, specialista na britské a americké tajné služby a jeden z editorů periodika *Journal of Intelligence History*, nabízí další pohled na komplikovaný vztah zpravodajských služeb a médií (ANON., 2021c). Na příkladu zmizení námořního potápěče Lionela Crabba Moran demonstruje vztah mezi britskými tajnými službami, utajovanými informacemi a médii. Po zmizení Crabba v 50. letech 20. století se britskými médii roznesly různé varianty důvodu, proč Crabb zmizel. Premiér Anthony Eden a zainteresované osoby se k jeho zmizení odmítali vyjádřit, což ještě podnítilo snahy médií rozklíčovat Crabbův příběh. Ač záměrem britské tajné služby bylo zmizení co nejvíce utajit, stal se z toho po dlouhou dobu rozebíraný příběh, který plnil titulky řady novin. (Moran, 2011)

To, co Moran na Crabbově příběhu vysvětluje, je nebezpečí, kterému se zpravodajské služby vystavují, pokud odmítnou komentovat určitou událost. Moran souhlasí s tím, že činnost zpravodajských služeb, zvláště těch tajných, do určité míry musí být utajená. Důvodem může být například chránění zdrojů a metod, které tyto služby využívají. Přesto však aféra kolem Crabba málem vedla k zničení snah premiéra Edena sblížit Británii se Sovětským svazem. Lpění na utajení z důvodu národní bezpečnosti tak v konečném důsledku může bezpečnosti státu ublížit. (Moran, 2011)

Zkušenost s aférou Crabb poukazuje na to, že úplné odříznutí se od komunikace s médii tak, jak je popisuje na příkladu Mossadu Shpiro, není vždy nejvhodnější. V případě Mossadu je však potřeba brát v potaz vliv, který Mossad na izraelská média má. Moranův text lze považovat za ospravedlnění intenzivnější komunikace BIS s českými médii. Je možné se domnívat, že do jisté míry poslední dobou otevřený přístup BIS vůči médiím zajišťuje menší zájem mediálního prostředí se diskutovaným a převážně bezpečnostním

tématům a událostem více věnovat. Při nejmenším tak BIS získává možnost komentovat probírané motivy a sdílet tak svůj postoj.

Clica Magen ze Školy komunikace na univerzitě Bar-Ilan nabízí další možnou perspektivu na vztah mezi zpravodajskými službami a médii. Magen ve svém článku pro akademický žurnál Israel Affairs analyzuje vývoj vztahu Mossadu a Izraelské bezpečnostní agentury (ISA) k médiím. Magen upozorňuje na kontroverznosti ve vztahu zpravodajských služeb a médií na Západě, a to díky velké pozornosti, která se věnuje selhání těchto služeb. Mossad se podle Magen nezvládl přizpůsobit vývoji médií a s tím spojeným sociálním a technologickým pokroku. Důkazem je například absence tiskového mluvčího. V konečném důsledku odmítavý přístup Mossadu vede k poškození jeho reputace. Na druhou stranu ISA se dle Magen zvládla přizpůsobit dostatečně, a to pořádáním briefingů, vydáváním tiskových zpráv a dalšími postupy v návaznosti na dění na mediální scéně. (Magen, 2018)

Magen ve svém článku poukazuje na nutnost výzvy a reakce. Zpravodajské služby by se měly přizpůsobovat vývoji mediální scény a být schopny reagovat a vyjadřovat se k událostem. Pouze tak je možné předejít poškození reputace služby. To je možné opět aplikovat na vztah BIS a českých médií. Postupné otevírání se BIS veřejnosti, a tím přizpůsobení se vývoji nejen v mediálním prostoru, je zřejmé například z rozhodnutí zveřejňovat výroční zprávu BIS nejen pro nejvyšší vládní činitele. Zůstává na médiích, co si z výročních zpráv BIS vezmou.

Metodologie práce

V této kapitole autorka vysvětluje, jaký způsobem je možné potvrdit, že masmédia vytváří různé mediální obrazy BIS, což vyplývá z teoretické části diplomové práce. Metodologii zvolenou pro diplomovou práci lze rozdělit na několik částí. Zpočátku autorka vybrala tři média, která lze považovat za určené pro masové publikum, tedy masmédia, a která lze do určité míry rozlišit – ať už politickou inklinací jejich čtenářů, důvěryhodností média u veřejnosti, formou publikování zpráv a článků (online nebo tištěnou formou) či vlastnickou strukturou. Vybranými masmédií pro analýzu byly Parlamentní listy (server parlamentnilisty.cz), Lidové noviny (v tištěném formátu a server lidovky.cz) a Aktuálně (server aktualne.cz).

Tato média byla vybrána proto, že se jedná o média s velkým množstvím čtenářů (tedy je možné je označit za masmédia), u každého z masmédií je možné očekávat trochu jinou profilaci čtenáře. Parlamentní listy cílí na publikum nekriticky smýšlející o člancích a vyhledávající bulvární zprávy, Lidové noviny se prezentují jako tradiční deník s dlouholetou tradicí a Aktuálně se těší velké důvěryhodnosti u občanů ČR, ač se jedná o relativně mladý server. U některých vybraných masmédií autorka očekávala pozitivní (Aktuálně a množství zpráv pravděpodobně převzatých od zdroje uvnitř BIS), u jiných negativní (Parlamentní listy byly označovány jinými médii za dezinformační web, před kterým varuje ve své výroční zprávě právě BIS) vztah ke kontrarozvědce. U dvou vybraných masmédií také došlo k výrazně změně uvnitř vlastnické struktury, která mohla být důvodem změny narativu masmédia vůči BIS. Všechny zmíněné důvody mohly přispět k vytváření různého mediálního obrazu výroční zprávy BIS.

Autorka se inspirovala Petrem Žantovským (2013) a jeho rozdělením vlivů na média na subjektivní a objektivní faktory. Při výběru vnitřních a vnějších faktorů, které mohly ovlivnit různé mediální obrazy výroční zprávy BIS, se autorka zaměřila na ty nezávislé proměnné, které lze zjistit a které mohly mít vliv na tvorbu článků. Jako vnitřní faktory byly určeny změny ve vlastnických strukturách vybraných masmédiích, změna ve vedení redakce a zaujatost některých autorů (na základě vyhodnocení jimi publikovaných článků a zkušeností těchto autorů v mediálním světě). Jako vnější faktory autorka určila profilaci média na české mediální scéně (důvěryhodnost masmédia či jeho historie), profilaci jeho čtenářů (kteří čtenáři čtou dané masmédiium a co pravděpodobně očekávají), politickou

inklinaci masmédií a čtenářů (pokud je zjistitelná) a vzájemný vztah s BIS.

Primární zdroje tak tvořily články, které tato média publikovala a ve kterých se zmiňuje výroční zpráva BIS. Články a zprávy byly vyhledávány z období 1. 1. 1996 – 31. 12. 2019, což je časový úsek od začátku vydávání výročních zpráv BIS po současnost (tj. rok předcházející vzniku projektu diplomové práce). K vyhledávání byla použita databáze Newton Média, která nabízí přístup k mediálnímu archivu. Vyhledávanými hesly byly „výroční zpráva“ a „BIS“ (jakožto zkratka frekventovaně užívaná pro Bezpečnostní informační službu).

Sekundární literaturou pro práci byly články a publikace k historii, respektive ke změnám ve vybraných médiích. Dále internetové zdroje sloužící k přiblížení některých autorů (největší kritici výroční zprávy BIS, stálí autoři a podobně) a výzkumy veřejného mínění o mediální scéně (například pro zjištění důvěryhodnosti médií) a literatura ke vztahu zpravodajských služeb a médií a zdroje pro zasazení do teoretického rámce.

Pro nalezení odpovědi na výzkumné otázky autorka zvolila analýzu obsahu mediálních sdělení. U obsahové analýzy jsou známy především dva metodické přístupy, hermeneutická textová a obrazová analýza a kvantitativní obsahová analýza. Hermeneutická analýza vychází z textové interpretace a zaobírá se odhalováním hlubších struktur. Nicméně pro větší objem textů ke zpracování je nevhodná, zároveň je zde riziko rozdílných výsledků z důvodu nevyhnutelnosti silně subjektivního pojetí. Oproti tomu kvantitativní obsahová analýza je aplikovatelná na větší množství textů, ve kterých si všímá několika vybraných jevů. Tato metoda navíc díky velkému množství zpracovaných dat nabízí poměrně vysokou míru ověřitelnosti. Důležitý je selektivní proces, jasně určená pravidla analýzy a strukturovanost. (Schulz et al., 2011)

Po vybrání kvantitativní obsahové analýzy jako vhodné metody pro bádání autorka pokračovala výzkumným procesem tak, jak je definovaný v knize Winfrieda Schulze a kolektivu (2011). Od výzkumného tématu a operacionalizaci přešla autorka k plánování a organizaci sběru dat. Média byla vybrána již v průběhu vytváření projektu práce. Stěžejní pro operacionalizaci a organizaci sběru dat byla technika zkoumání.

V rámci segmentace mediálního obsahu pracovala se souborem mediálních sdělení od jednotlivých masmédií rozdělených na jednotlivé zprávy a články. Po stažení zkoumaných dat využila ke kvantitativní obsahové analýze místo záznamového archu programu Excel Microsoft Office a počítačový software určený pro kvalitativní analýzu dat

NVIVO. Tyto programy byly použity k dekodování článků a zpráv. Dalším stupněm segmentace jednotlivých sdělení bylo jejich rozdělení na jednotlivá období (1996–1999, 2000–2009, 2010–2015 a 2016–2019).

Autorka toto rozdělení zvolila z důvodu očekávání rozdílného pokrytí témat ve vztahu k výroční zprávě BIS v čase. K rozdělení sloužily mezníky, které mohly ovlivnit formu a narativ novin. Do roku 1998 byla výroční zpráva BIS tajná a média tak mohla zveřejňovat k výroční zprávě jen to, co se dozvěděla ze sekundárních zdrojů. Vyznění zpráv tak mohlo být jiné v závislosti na tom, co se jaké médium doslechlo. Prvním mezníkem byl tedy zvolen rok 1999, od kdy je výroční zpráva veřejná. Dalším mezníkem je rok 2009. Dochází k celosvětové ekonomické krizi, Lidové noviny kupuje mediální dům MAFRA a v tomto období také vznikají Parlamentní listy. První dekáda 21. století měla také důležitý význam pro rozvoj českých médií obecně. Autorka proto zvolila rok 2009, neboť ohraničuje období výrazných změn v mediálním světě, což by se mohlo odrazit v rozdílných narativech vybraných masmédií.

Dalšími zlomovými body mohly být události na Ukrajině v roce 2014 (jedná se o bezpečnostní téma a je možné předpokládat, že se bude zmiňovat ve výročních zprávách BIS), koupě mediálního domu MAFRA Andrejem Babišem (2013) a integrace mediálního domu Economia společností Centrum Holdings, s.r.o., pod který spadá portál Aktuálně. Ze zmíněných důvodů je dalším úsekem období 2010–2015. Autorka ve vybraném období očekávala identifikování dopadů vnitřních změn (proměna vlastnických struktur) a bezpečnostních rizik na mediální pokrytí témat a vyznění zpráv.

Poslední úsek je období 2016–2019, Během které vybraná masmédiá publikovala nejvíce zpráv. Ve zmíněném úseku došlo k jediné výměně tiskového mluvčího BIS, což přispělo k větší otevřenosti kontrarozvědky veřejnosti. Autorka očekávala, že se tato změna projeví ve vyznění zpráv masmédií.

Do určité míry má autorčino rozdělení i oporu v knize Petra Žantovského *Česká politika a média po roce 1989*. Žantovský vysvětluje změny, které se staly uvnitř některých společností. Období 1996–2002 nazývá epochou procitnutí, do roku 2006 dozrávání, období 2006–2010 je žurnalistika odrazem vnitropolitické krize a po roce 2010 pádu euroatlantických zemí do dluhové propasti.

Po této segmentaci zpráv do časových úseků se autorka zaměřila na kódovací jednotky a samotný proces dekodování. Kódovací jednotky rozčlenila dle kategorií, které

popisují vlastnosti mediálních sdělení. Tyto proměnné byly: témata zpráv (jakému tématu/tématům se článek věnoval), autoři (kdo článek či zprávu napsal), původ zpráv (z redakce novin, popř. převzato z jiného zdroje) a vyznění zpráv (negativní/neutrální/pozitivní). Autorka přiřadila každé zprávě či článku hodnotu 1 a s touto hodnotou nakládala při zaznamenávání tématu zprávy do tabulky.

Kategorie témat zpráv byly vytvářeny v průběhu jejich čtení. Bylo to z toho důvodu, že s přibližováním se k současnosti došlo u masmédií k proměně zdůrazňovaných témat. Autorka se snažila nalézt zastřešující pojem pro jednotlivé zprávy. Pokud například v článku bylo probírané téma ruských zpravodajců na území ČR, autorka článek zařadila pod téma Zájmy Ruské federace. Bez zastřešujících názvů kategorií by rozdělení zpráv obsahovalo stovky kategorií. Z logické úvahy se tak jevila jako nejefektivnější možnost zařadit zprávy dle území (čínský vliv, ruský vliv apod.) či dle řešené problematiky (ohrožení ekonomiky a korupce s tím spjatá, dezinformační weby, kybernetické útoky apod.). Pokud se zpráva týkala například více témat (k čemuž občas docházelo), autorka hodnotu 1 rozdělila mezi tato témata, aby byla zachována stejná váha zpráv.

V případě častých autorů zpráv autorka zaznamenávala opakující se jména. Vzhledem k rozsahu práce nebylo možné zkoumat všechny autory, kteří se k tématu vyjadřují, a tedy byla pozornost věnována jen těm nejčastějším. Za nejčastější autory byli považováni ti, kteří publikovali ve zkoumaných obdobích více jak 5 zpráv.

Po kvantitativní části výzkumu se autorka soustředila na vysvětlení kontextu zjištění z předcházející obsahové analýzy. Jednotlivá sdělení vybraných masmédií byla dávána do kontextu s okolnostmi, které se mohly podílet na změnách jejich narativu. Vnitřní faktory, které mohly ovlivnit média v jejich postoji vůči výroční zprávě BIS (jako změna vlastnických struktur či obměna šéfredaktorů), byly použity pro deskripci kontextu zveřejněných zpráv ve sledovaných obdobích. K analýze vnitřních a vnějších faktorů bylo využito již zmíněných sekundárních zdrojů. Profilace média, jeho čtenářů a okolnosti vzniku různě vyznívajících článků k výroční zprávě BIS byly využity pro nastínění možných vzájemných vztahů.

Po vysvětlení okolností a kontextu jednotlivých sdělení se autorka soustředila na empirickou část, kde se věnovala především interpretaci a vysvětlení možných kauzálních vztahů. Čerpala především z teoretické části a z analýzy vybraných dat. Komparace výsledků jednotlivých médií posloužila pro vysvětlení opakujících se trendů na české

mediální scéně. Dohromady tak komparativní analýza, vysvětlení kontextu a předcházející kvantitativní metoda pomohly dovysvětlit vztah médií a zpravodajských služeb typu BIS. To v samotném důsledku napomáhá vytvořit si představu o komplikovaném vztahu tajných státních služeb a (převážně soukromých) komunikačních prostředků.

Empirická část

V empirické části autorka prezentuje nejdříve kvantitativní obsahovou analýzu vybraných masmédií. V této důležité kapitole, která slouží jako základ pro empirickou část práce, jsou kvantitativní obsahovou analýzou mediálních sdělení rozebrány jednotlivé přístupy vybraných masmédií k výroční zprávě BIS. Dále autorka pokračuje s komparativní analýzou získaných poznatků ve vztahu k výroční zprávě BIS. Zabývá se tím, čím se lišily jednotlivé přístupy na základě rozdělení na období, médium a probíraná témata. Dále autorka zkoumá možné vysvětlení rozdílů v mediálních obrazech tvořených právě vybranými masmédií.

Výroční zpráva BIS a česká masmédiá

Výroční zprávy BIS byly z důvodu obsahování utajovaných informací tradičně předkládány jen vysoce postaveným státním činitelům, jimiž jsou prezident republiky a vláda (ANON., 2020d). BIS výroční zprávy vydává od roku 1996, o dva roky později došlo ke schválení zveřejňování výročních zpráv v rozsahu neohrožující činnost BIS a odkrytí utajovaných informací. Od té doby má česká veřejnost možnost si výroční zprávy BIS dohledat. (Zwrtková, 2018)

Během období zveřejňování výročních zpráv se BIS pomalu stávala častějším tématem v českých masmédiích. Evidentní je to z narůstajícího počtu zpráv, čím více se přibližujeme roku 2019. Všechna vybraná masmédiá s postupujícími roky více zmiňovala výroční zprávu, a to v různých kontextech a s odlišným vyzněním. Roli zde pravděpodobně hrála i výměna tiskového mluvčího. BIS se po dlouhou dobu a z logiky své funkce stranila velké pozornosti médií a jedinou spojkou s veřejností byla právě osoba v kontaktu s veřejností. Tiskový mluvčí a bývalý novinář z Lidových novin Jan Šubert byl v BIS od roku 1998, tedy téměř od začátku její existence (Válová, 2017). Změna, která přišla s nově jmenovaným mluvčím Ladislavem Štichou, byla pro BIS zásadní. Za několik let jeho působení se popularita BIS u veřejnosti zvedla z 15 % na 48 % a Šticha svou schopnost prezentovat BIS pozitivně dokázal i získáním ocenění jako druhý nejlepší mluvčí veřejného sektoru v anketě MLUVČÍ ROKU 2020. (Anon., 2020)

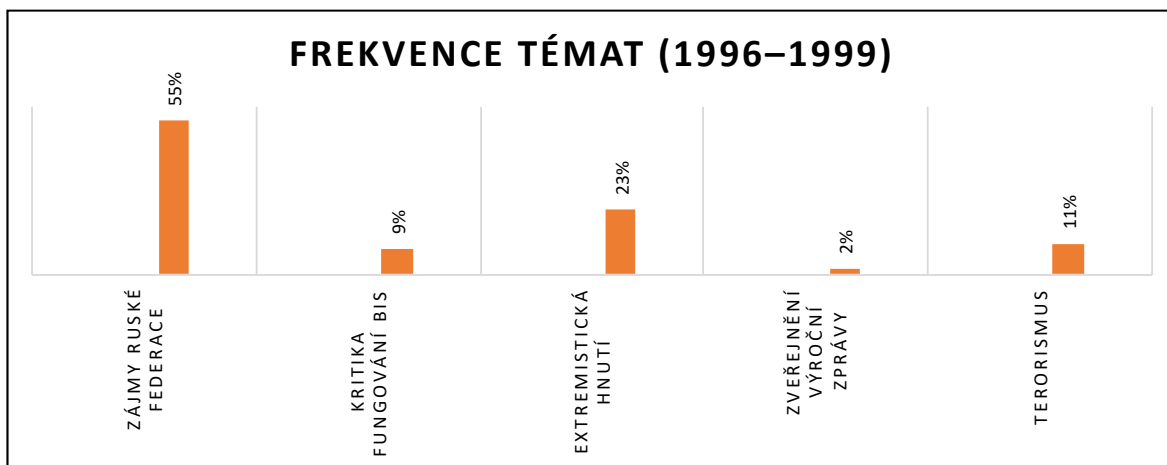
V následujících kapitolách jsou popsány narativy jednotlivých masmédií vybraných k analýze mediálního obrazu výročních zpráv civilní kontrarozvědky. Každé masmédiium se

určitým způsobem vyjadřovalo k výroční zprávě, přičemž roli hráli jak autoři článků, zpráv a rozhovorů, tak profilace médií a jejich čtenářů.

Lidové noviny

Lidové noviny jsou považovány za nejstarší český deník. Patří také mezi nejčtenější české deníky se stálým počtem 200 tisíc čtenářů. Noviny publikují hlavně původní zpravodajství z oblasti politiky, byznysu, názorové sloupky a řadu příloh (ANON., 2021j.). K dostání jsou v tištěné i online podobě (server lidovky.cz). Online verze deníku je zdarma. Přes velké množství nabízeného obsahu server neumožňuje vytvořit si individuální profil a pod ním publikovat. Kategorie „Názory“ obsahuje jen stanoviska vybraných publicistů Lidových novin a starostů.

V období od 1. ledna 1996 do 31. prosince 1999 se v nich otisklo v průměru 6 zpráv na rok (dohromady 23 zpráv) o výroční zprávě BIS. Vzhledem k „novosti“ BIS není tento nižší počet zpráv ničím překvapujícím. Hlavními tématy byly ruské aktivity na půdě ČR, extremistická hnutí a kritika práce BIS tehdejšími předsedou poslanecké sněmovny (1996–1998) a pozdějším premiérem (1998–2002) Milošem Zemanem a tehdejšími premiérem (1992–1998) Václavem Klausem. Kritika práce BIS se vztahovala k nedostatečné záruce ochrany informací.

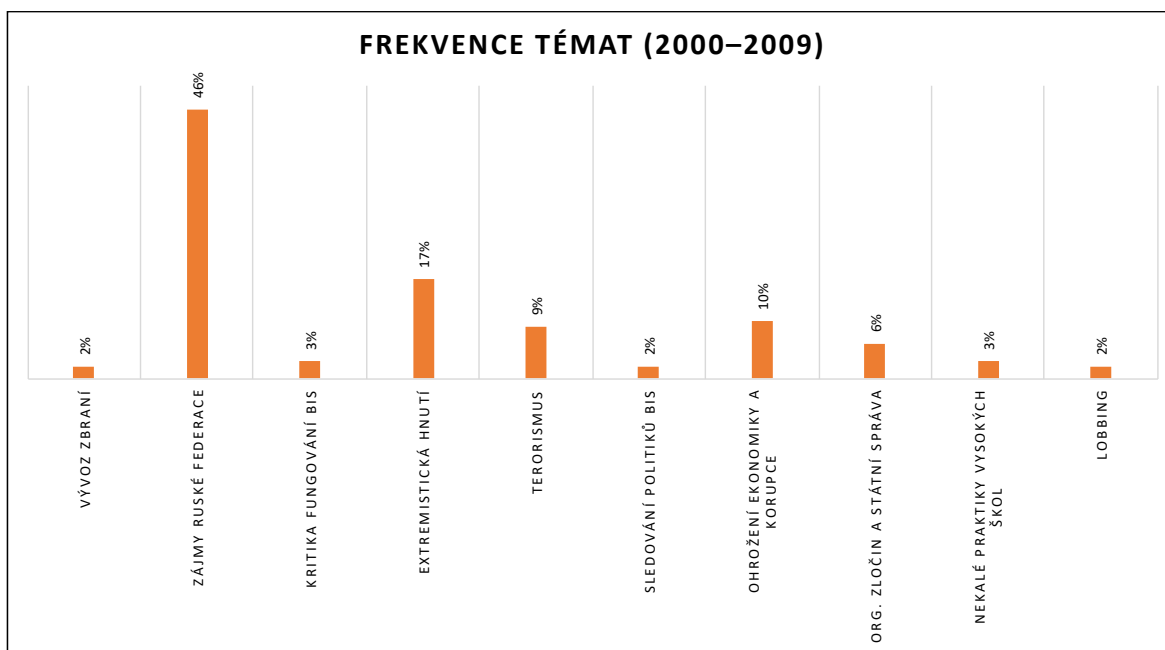
Tématu úniku informací z civilní kontrarozvědky se začaly Lidové noviny zabývat poté, co se na veřejnost dostaly informace z výroční zprávy BIS o pohybu ruských agentů na území ČR. Z článků vyplývá, že Rusko se mělo snažit ovlivnit názory českých občanů na vstup ČR do NATO a potažmo tak zabránit přičlenění do Severoatlantické aliance. V souvislosti s únikem informací se ČSSD spolu s opozicí začala snažit o demisi ředitele

BIS Stanislava Devátého.

Kritika od Václava Klause cílila na zbytečné „filozofování“ BIS ve výroční zprávě a na nepodloženost tvrzení o ruských snahách na území ČR. Miloš Zeman také zpochybnil nálezy BIS a popřel tvrzení kontrarozvědky, že Ruská federace se snaží ovlivnit volby jako nerelevantní a smyšlené. Součástí zpráv Lidových novin byla také kauza takzvaného „Zemanova kufříku“, kterou se označuje aféra z roku 1996, kdy předseda poslanecké sněmovny Miloš Zeman měl potvrdit snahu ministerstva vnitra Jana Rumla a BIS vytvořit na základě zfalšovaných dokumentů z ČR policejní stát a kterou Lidové noviny dávají do kontextu možného působení ruských tajných služeb v ČR. (Šídlo, 1998)

Co se týče bezpečnostní situace v ČR, Lidové noviny zveřejnily jen pár článků věnujících se této problematice. V jednom článku například upozorňovaly na rychlý vývoj české extremistické scény skrze verbování českých občanů, v jiném zase o nulovém ohrožení ČR terorismem. Noviny také upozornily, že BIS podle indicií věděla o snahách Slovenské informační služby poškodit jméno ČR v očích západních mocností.

S příchodem nového tisíciletí se proměnila také témata Lidových novin, přesto jejich množství zůstalo kolem 6 zpráv za rok. Lidové noviny za toto desetileté období (1. 1. 2000 – 31. 12. 2009) publikovaly 63 zpráv/článků k tématu výroční zprávy BIS. Hlavními tématy byla aktivita ruských agentů v ČR, nebezpečí pro ekonomické zájmy ČR, riziko terorismu a radikalizaci extremistických skupin. Hojně diskutovaným tématem se stalo propojení organizovaného zločinu a státní správy.

V článcích o Rusku, které tvořily až 46 % publikovaných obsahů ve vztahu k výroční zprávě BIS, bylo zmiňováno například napojení ruské mafie na český justiční systém a ruské snahy dostat se na Ministerstvo obrany ČR a propojit se tak s politiky, především pak s členy parlamentu. Také Lidové noviny upozorňovaly na snahu Ruské federace ovlivnit parlamentní volby a veřejné mínění o výstavbě amerického radaru, stejně jako navýšení ruských špiónážních aktivit.

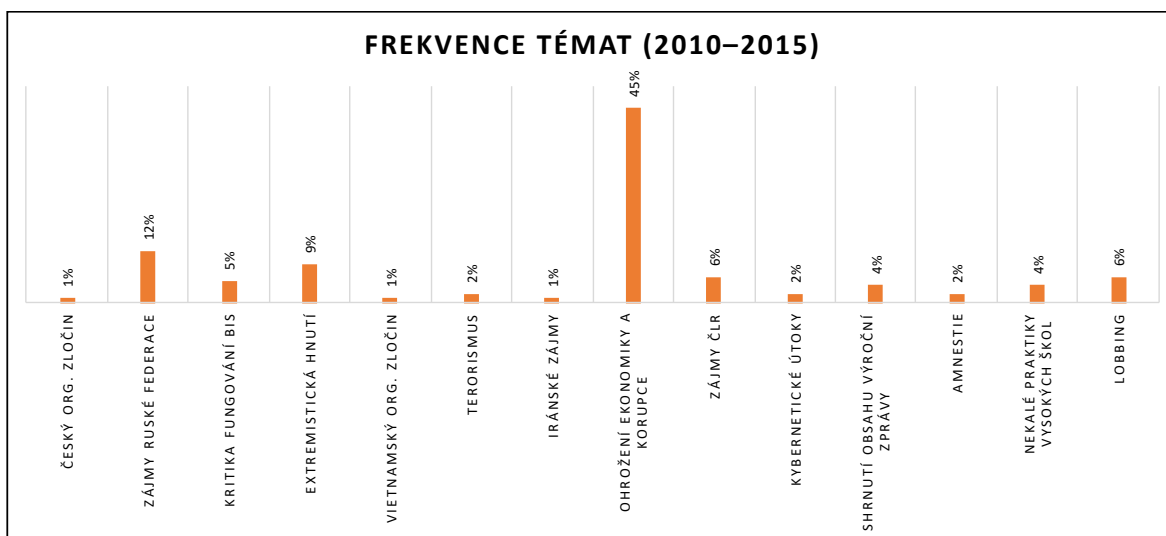
U extremistických hnutí (druhý nejčastější téma) se Lidové noviny věnovaly propojení těchto uskupení s politickými stranami, jejich větší radikalizaci, inspiraci sousedním Saskem a zařazení Komunistického svazu mládeže mezi levicové extremisty.

Téma ekonomického nebezpečí, ač může být na první pohled nečekaným zaměřením výroční zprávy BIS, je velmi důležitým tématem, neboť BIS má podle zákona chránit i ekonomické zájmy ČR. Lidové noviny se zde zabíraly problémem prodeje státního majetku a možným pochybením České konsolidační agentury (ČKA). Téma terorismu bylo rozebíráno v kontextu událostí 11. září, snahách o únos letadla a roli ČR jako tranzitní země pro teroristy. V menší míře bylo možné číst o kritice fungování BIS (ať už formou rozhovoru, názoru novináře nebo otištěného dopisu) a nekalých praktikách českých vysokých škol, které měly ulehčovat získávání vysokoškolských titulů.

Co je možné pozorovat v první dekádě 21. století je diverzifikace řešených témat. Je to nejspíše logickým důsledkem větší intenzity psaní o výroční zprávě BIS spolu se

získáním si místa v povědomí české veřejnosti. InSTITUTE v minulém tisíciletí byla přece jen stále novou službou, ač navazovala částečně na činnost Státní služby (Anon., 2021s). Nejspíše se nedůvěra, kterou část populace k tajným službám měla (případně stále má), projevila i v mediálním narativu. Ač vyznívaly zprávy a články Lidových novin většinou jako čistě informační bez názorového zaujetí novinářů, stále je možné nalézt pár výjimek.

V následujícím šestiletém období (2010–2015) se množství zpráv a článků téměř o polovinu zvýšilo na 93 záznamů, což odpovídá v průměru 15 až 16 zprávám za rok. Hlavním tématem byla ekonomická nebezpečí a korupce ve státní správě. Dohromady tyto zprávy tvořily až 45 % všech zpráv. Ohrožení ekonomiky a korupce jsou úzce propojená témata, neboť právě korupce (v případě článků především ve státní sféře) často vede k nespravedlivému manipulování se zakázkami a v samotném důsledku k ekonomickému nebezpečí. Hojně diskutovaným případem bylo rozkrádání majetku v státním podniku Lesy ČR. Některé firmy se dle výroční zprávy BIS domlouvaly, že vytvoří zdání volné soutěže, ale ve skutečnosti bylo vše předem domluvené. Státní firmy (např. Česká exportní banka) byly kvůli nedůslednosti českého státu poškozeny, což ve finále vedlo k obohacení soukromých firem.

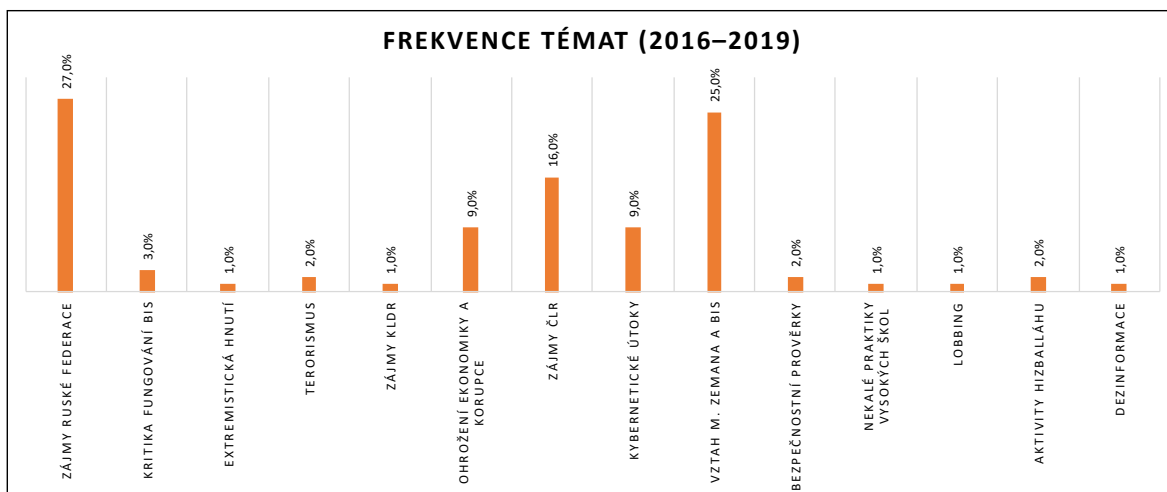
Na konkrétním případě konkurzu OP Prostějov Lidové noviny zdůrazňovaly propojení justičních činitelů s organizovaným zločinem. Několik let za sebou BIS také upozorňovala na vznik klientelistické sítě mezi krajskými soudy v Ústí nad Labem a v Brně. Problematickým se později stal také spor o to, zda byla, či nebyla bývalá náměstkyně Hana Marvanová pověřena ministryní spravedlnosti Helenou Válkovou (nestranice za ANO)

jednáním s BIS.

Na druhém místě zůstávalo v období 2010–2015 téma ruských aktivit na území ČR. Lidové noviny zmiňovaly výroční zprávu BIS především kvůli upozornění na pronikání ruských firem do české energetiky (dostavba jaderných elektráren Temelín a Dukovany, obchodování s jaderným palivem) či ruský zájem o organizaci Člověk v tísni, kterou Rusko považuje za nepřátelskou (zřejmě kvůli událostem kolem roku 2014 na Krymu a aktivitám organizace v Doněcku). Na podzim roku 2014 BIS varovala před společností Huawei, která se měla snažit získávat citlivé informace. Lidové noviny zde poukazyvaly na to, že ač tvrzení BIS ohledně Huawei potvrdil i Národní bezpečnostní úřad (NBÚ), dotčená ministerstva nijak nejednala. V roce 2015 noviny také poukazují na sílící snahu Ruska rozšířit v České republice odpor občanů proti EU a NATO.

Za ruskými snahami zůstává nejčastějším tématem extremismus. Autoři zpráv řeší například agresivitu antiislámských stran (např. politické hnutí Úsvit). Ke konci sledovaného období se hlavním tématem stal čínský vliv na území ČR. V roce 2015 například šéfredaktor Lidových novin István Léko poukazuje na nástup čínského finančního a energetického holdingu CEFC do ČR, který kupuje podíl ve významných českých firmách, bankách a médiích a na kontroverzní jmenování šéfa holdingu Jie Ťien-minga poradcem prezidenta ČR Miloše Zemana.

V období 2016–2019 bylo publikováno celkem 112 zpráv k tématu výroční zprávy BIS, což je více než ve zkoumaných předešlých obdobích a rovná se 28 zprávám ročně. Nejvíce produktivními publicisty byli Jiří Šťastný, Jan Horák a Martin Shabu. Pozorovatelná je také proměna nejdůležitějších témat. Ekonomické zájmy a korupce ve státní správě byly vystřídány zájmy Ruské federace. Těsně za nimi se nacházely zprávy k roztržce mezi BIS a prezidentem republiky Milošem Zemanem. Třetím nejčastějším tématem byly čínské zájmy, především špionážní aktivity čínských zpravodajců a skandál kolem firem Huawei a ZTE. Úplně novými tématy byly kybernetické útoky, severokorejské zájmy v ČR, udělování bezpečnostních prověrek, aktivity Hizballáhu a šíření dezinformací.

Téma ruských zájmů je možné rozdělit do několika kategorií: ekonomie, bezpečnost a diplomacie. V kontextu bezpečnosti se nejčastěji psalo o extrémním množství ruských zpravodajců (často s diplomatickým krytím) na území ČR, o ruském hackerském útoku na MZV a o hypotetického ovlivňování vzdělávacího systému ČR ruskou verzí moderních dějin. Dále také Lidové noviny upozornily na manipulaci rozhodovacích procesů na všech úrovních české státní správy Ruskou federací a na návrh politické strany TOP 09 na usnesení vyšetřovací komise kvůli ruskému a čínskému vlivu v ČR.

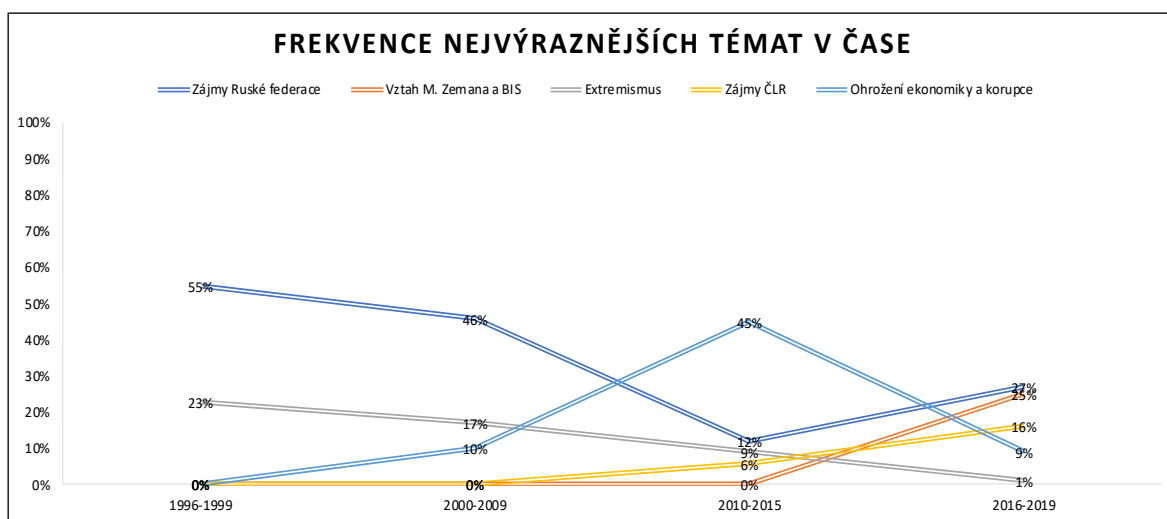
V kontextu ekonomie Lidové noviny psaly o porušování zákona ČR ruskými podnikateli a o navýšení ruských financí v zahraničí po pozornosti, kterou země získala po událostech na Ukrajině (2014). V oblasti diplomacie se ústředním tématem stala náklonost prezidenta Miloše Zemana k Ruské federaci. Dalším tématem bylo vyhoštění ruských diplomatů v reakci na otravu agenta Sergeje Skripala a jeho dcery jedem Novičok.

Druhým nejčastěji zmiňovaným tématem po zájmech Ruské federace byl spor mezi prezidentem republiky Milošem Zemanem a BIS, potažmo ředitelem BIS Michalem Koudelkou. Značná část článků dávala tento komplikovaný vztah do spojitosti s již zmiňovaným tématem aktivit ruských zpravodajců na území ČR, na které upozorňovaly výroční zprávy BIS. Právě proruský postoj prezidenta byl uváděn v kontextu odmítnutí jmenování ředitele BIS Michala Koudelky generálem či jako důvod Zemanovy kritiky činnosti BIS. Kritika se vztahovala k upozornění BIS na aktivity Ruska, což podle prezidenta způsobuje „špionománii“. Dále se prezident republiky ohradil proti tvrzení ve výroční zprávě, že čínské společnosti Huawei a ZTE jsou bezpečnostním rizikem pro ČR. Podle prezidenta toto tvrzení poškodí ekonomické zájmy českých firem v Rusku.

Dalšími častými tématy byly čínské zájmy, nebezpečí korupce a kybernetické útoky. V případech zájmů ČLR se jednalo o již zmíněné nebezpečí pro ČR, které mohou způsobit čínské firmy Huawei a ZTE, kontroverznosti kolem čínské CEFC Group Company, klientelistické vazby mezi městskými firmami a čínské snahy získat ke spolupráci české vědce (aféra spolupráce Univerzity Karlovy v Praze a společnosti Home Credit s pročínskými postoji) a osoby z bezpečnostních složek. Problematika korupce se vztahovala k rozprodeji státního majetku (prodej OKD), ovlivňování státních úředníků a v konečném důsledku zneužívání veřejných peněz soukromým sektorem (Automotodrom Brno). U kybernetických útoků byla pozornost věnována útokům na státní správu, především Ministerstvo obrany ČR a Ministerstvo zahraničních věcí ČR, a vízové mafii.

Shrnutí zpráv ve zkoumaných obdobích

Během dvaceti čtyř let, co Lidové noviny psaly o výroční zprávě BIS, působil jejich narativ až na výjimky nezaujatě. S postupem času se tématu věnovalo více a více zpráv. Taktéž došlo k diverzifikaci psaných témat. Ke konci devadesátých let minulého století se zprávy týkaly především ruského vlivu, extremistických skupin a nefunkčnosti BIS. V první dekádě 21. století zůstávaly stěžejními tématy ruský vliv a extremismus, kritika BIS ustoupila do pozadí před ekonomickým nebezpečím, terorismem a propojením organizovaného zločinu se státní správou.

Na začátku desátých let tvořilo téměř polovinu všech témat ekonomického nebezpečí a korupce ve státní správě. Zbytek témat se pohyboval okolo 10 % z celkového množství publikovaných zpráv a článků. Ve druhé polovině desátých let téma ekonomického

nebezpečí a korupce ve státní správě bylo nahrazeno ruským vlivem a vztahem prezidenta Miloše Zemana a BIS. Tyto dva motivy jsou úzce propojeny, neboť zmiňované aktivity Ruska v ČR byly zdrojem prezidentovy kritiky BIS. Pokud by byly zprávy sečteny, dohromady by tvořily 47 % všech zpráv z období 2016–2019. Čínské zájmy, po dlouhou dobu téma marginální, se v období 2016–2019 stalo jednou z nejčastěji diskutovaných záležitostí.

Zprávy zveřejněné Lidovými novinami zněly až na výjimku nezaujatě a bez projevení osobních názorů autorů článků. Většinou jen informovaly o dění kolem výroční zprávy BIS. Negativní kritika byla zřejmá jen u malého množství zpráv, které byly povětšinou dílem politických analytiků hodnotící výroční zprávy. Nejhlasitějším kritikem byl bezpečnostní expert Jan Schneider, který je stálým spolupracovníkem Lidových novin a nejčastěji publikuje v sekci „Názory“ (Anon., 2021e). Ten také výroční zprávu komentoval na téměř pravidelné bázi. Kritizoval především zastaralost výroční zprávy, některé pasáže označoval za smutné a zbytečné, nevyvážené nebo zpolitizované. Schneider také poukazoval na zaujatost BIS vůči Rusku.

Dalšími méně hlasitými kritiky byli novináři Lidových novin Daniel Kaiser a Šárka Pálková, kteří kritizovali únik informací BIS a přílišnou obecnost výročních zpráv (Anon., 2021o). Publicista Blahoslav Hruška se také chopil obsahu výroční zprávy, u které některá tvrzení označil za „kontra-fabulaci“ (Anon., 2021a). Další publicista a spisovatel Václav Makrlík spíše než obsah výroční zprávy kritizoval Michala Koudelku a souhlasil s kritikou BIS prezidentem Milošem Zemanem. Publicista publikoval především pod Českou pozicí, která byla začleněna do Lidových novin (Anon., 2021b). Novinář z redakce Lidových novin Petr Zídek se přidal ke kritice a označil tvrzení BIS, že se Ruská federace snaží ovlivnit výuku moderních dějin, jako poplašné (Anon., 2021m). Naopak pozitivní kritiku BIS získala například od sinologa Martina Hály, který se neřadí do redakce Lidových novin, jedná se tedy o občasného přispěvatele. Hála ve svém článku kritizoval prezidenta Zemana jako „posluhovače“ Číny.

Analýza kontextu

Lidové noviny vznikly již na konci 19. století, jedná se tedy o deník s dlouholetou tradicí, který za dobu své existence prošel výraznými změnami. Podle Bednaříka a kol. (2019, s. 396–399) po sametové revoluci došlo k zásadní transformaci českých médií. Mediální scéna, které do té doby dominovalo Rudé právo a další ideologicky „vhodná“

média, dostala volnou ruku. Pro Lidové noviny to v 90. letech 20. století znamenalo například vystřídání osmi ředitelů jen v období 1990–1997. V roce 1996 se stal ředitelem Lidových novin Jefim Fištejn, který byl hned následující rok vystřídán Pavlem Šafrem. Ten v Lidových novinách zůstal do konce roku 2000. Taktéž došlo ke změně na úrovni samotných vlastníků deníku. Do roku 1997 byly Lidové noviny z 51 % vlastněny nizozemskou společností Ringier Taurus, dceřinou společností švýcarského koncernu Ringier. V září 1998 se většinovým vlastníkem stala společnost Pressinvest, spadající pod německou firmu RBVG. Zde se odráží jeden z trendů 90. let, a to ustanovení duálního systému, tedy fungování soukromých médií a médií veřejnoprávních. (Anon., 2013b)

RBVG, Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgruppe Passau mbH, bylo jedním z nejvýznamnějších německých vydavatelů denního tisku v České republice, a kromě Lidových novin a.s. vlastnilo v té době mediální skupinu MAFRA a.s. Bednařík a kol. (2019, s. 404–405) upozorňují, že RBVG neměla zpočátku expanze na český trh zkušenosti s provozem zahraničních novin a vydáváním velkých vlivných listů.

Role Pavla Šafra jako šéfredaktora Lidových novin v období 1997–2000 byla pro rozvoj deníku důležitá. Šafr, obdobně jako většina médií v dané době, si kladl za cíl primárně zveřejňovat stoprocentně pravdivé zprávy (Hovorková, 2019). Média s desítkami let zkušeností s autoritářským řízením, propagandou a cenzurou ideologicky nevhodných obsahů se snažila vymezit vůči předchozímu režimu tím, že zvolila naprosto opačný směr, a to svobodou projevu a prostorem otevřeným diskusi veřejnosti (Bednařík et al., 2019, 396–399).

Podíváme-li se na publikované zprávy v období 1996–1999, nalezneme relativně malé množství zpráv k výročním zprávám BIS. To může být výsledkem několika faktorů, utajení výročních zpráv BIS, novosti BIS, ale i transformací Lidových novin. Je možné předpokládat, že v tomto období pod vedení Pavla Šafry „Lidovky“ publikovaly zprávy, které měly být objektivní a důležité po vzoru Západu, a že vzhledem k utajování výročních zpráv (do roku 1998) masmédiu nechtělo zveřejnit něco, co bylo pouze od sekundárních zdrojů. Vysvětlovalo by to také fakt, že se v tomto období až na jednu zprávu neobjevují evidentně názorově zaujaté zprávy. Nejčastější témata jako zájmy Ruské federace a extremismus jsou logické, vzhledem (Anon., b. r.) k post-socialistické náladě v české společnosti a také k nelibosti Ruska, že by ČR měla vstoupit do NATO.

Za povšimnutí také stojí téma kritiky fungování BIS. V tomto období se řada článků a zpráv týkala úniku informací z BIS a následné politické reakci. Je možné, že důvodem častého zmiňování úniku dat z kontrarozvědky byl strach z nefunkčnosti BIS, potažmo tedy bezpečnosti ČR. Zároveň to bylo téma hojně diskutované na politickém poli, a tedy zajímavým tématem pro čtenáře. Lidové noviny také v několika člancích zmiňují, že ministr vnitra Jan Ruml stojí za ředitelem Stanislavem Devátým, kterého chtěla část politiků odvolat. Ač Lidové noviny o Rumlovi informují spíše v obecné rovině, za zmínění stojí, že jeho otec Jan Ruml byl jednou z důležitých postav transformace Lidových novin, a dokonce jejich šéfredaktorem v období 1987–1990. (Anon., 2013b)

V následujícím období od roku 2000 do roku 2009 byly Lidové noviny vlastněny stále vydavatelstvím RBVG. Již od 90. let byl mediální prostor ovlivněn komercializací, což postupně vedlo k trivializaci a bulvarizaci mediálních obsahů. „Do fáze konsolidace vstoupila česká média s vybudovanou základní mediální legislativou odpovídající politickým poměrům (chyběl jen nový zákon upravující vydávání periodického tisku), ustaveným reklamním trhem a relativně stabilizovanou vlastnickou strukturou, duálním systémem v oblasti vysílacích médií a zřetelnou orientací na komercializaci a komodifikaci médií. (...) Náklady denního tisku v tomto období začaly postupně klesat. Listy na to reagovaly posunutím obsahu na ose serióznost–bulvárnost směrem k větší zábavnosti, grafické atraktivnosti a důrazu na akčnost,“ říká k tomu Bednařík a kol. (Bednařík et al., 2019, s. 399–413)

Ač je tento trend v případě Lidových novin pozorovatelný, ve vztahu k výroční zprávě BIS je marginální. Noviny si stále udržovaly profesionální narativ a povětšinou se vyvarovaly názorově zaujatých článků. Zároveň je viditelná i větší koherentnost, která je zřejmě důsledkem stálého šéfredaktora. Veselin Vačkov nastoupil do této funkce roku 2000 a setrval v ní až do roku 2009 (Anon., 2013b). Noviny prošly výraznou modernizací, zavedly jako první barevný tisk a vznikla online stránka lidovky.cz (Bednařík et al., 2019, s. 419).

Stále převládajícím tématem byly ruské zájmy v ČR, především snahy o napojení na státní správu. Místo ovlivňování veřejného mínění v otázkách NATO se ruská strana pokoušela nasměrovat české občany proti americkému radaru. Během tohoto období je možné sledovat více kritických stanovisek k výroční zprávě, zároveň „Lidovky“ publikovaly i články s pozitivním tónem vůči výroční zprávě BIS.

Rok 2009 se stal zlomovým pro Lidové noviny, které koupila mediální skupina MAFRA (Anon., 2013b). Šéfredaktor Vačkov opustil svou funkci šéfredaktora a přešel k Mafře na pozici regionálního ředitele (Vačkov, b. r.). Do Vačkovi funkce nastoupil Dalibor Balšínek. Pod vedením Mafry a nejspíše i v návaznosti na ekonomickou krizi 2009 se náklad a obrat Lidových novin rapidně snížil (Anon., 2012). Krize vyvrcholila koupí Mafry společností Agrofert (2013) podnikatele Andreje Babiše. Šéfredaktor Balšínek ze své pozice odešel a uvolnil tak místo Istvánu Lékovi (Jiříčka, 2013). Léko byl v té době majitelem ztrátového webu *Česká pozice*, kterou ve stejný rok jeho jmenováním šéfredaktorem Lidových novin koupil Agrofert. (Aust, 2013a)

Tato koupě vyvolala znepokojení především proto, že Babiš byl již v té době politicky aktivní a česká republika se nacházela pár měsíců před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Mluvčí Agrofertu se v období převodu „Lidovek“ pod Agrofert zavázal, že Babiš nemá v plánu nijak ovlivňovat obsah sdílený Lidovými novinami. (Kejlová, 2013)

Tématům v období 2010–2015 dominovalo ohrožení ekonomiky a korupce. „Lidovky“ psaly o obohacování soukromých firem na úkor Českého státu. Nejdiskutovanějším příkladem byla netransparentnost a rozkrádání majetků ve státním podniku Lesy ČR. Noviny se nicméně nevěnovaly více soukromým firmám, které mohly ze zakázek od Lesů ČR těžit, mezi nimiž bychom našly i společnosti pod konglomerátem Agrofert (Biben, 2018).

Následujícímu období 2016–2019 již zase dominovaly zájmy Ruské federace doplněné o spor stávajícího prezidenta ČR Miloše Zemana a BIS. Babiš, v té době již premiér ČR (2017), byl v článkách zmiňován jako zastávce BIS vůči kritice prezidenta. Četné množství článků k tématu je vzhledem k vyvolané diskusi u veřejnosti a politiků pochopitelné.

Koupě Lidových novin podnikatelem Andrejem Babišem se do mediálního obrazu výroční zprávy BIS neprojevila. Tato výrazná a kontroverzní změna ve vlastnické struktuře tak nejspíše neměla dopad na vytváření mediálního obrazu výroční zprávy BIS. Je to do určité míry i očekávatelné, neboť jméno Andrej Babiš bylo ve výročních zprávách BIS zmiňováno pouze v kontextu privatizace v prvním a druhém sledovaném období (1996–1999 a 2000–2009), kdy ke koupi Mafry podnikatelem Babišem ještě nedošlo. Lidové noviny a další vybraná masmédiá jméno slovenského podnikatele zmiňovala spíše v prvním

desetiletí 21. století (Lidové noviny už v období před rokem 2000), a tedy se nezdá, že by se jednalo o cenzuru z vedení Mafry.

Profilace média a čtenářů

Lidové noviny jsou ustáleným deníkem na české mediální scéně. Přes století dlouhá historie zřejmě přispěla k důvěryhodnosti média. Podle *Digital News Reportu* vydávaném Reuters Institutem ve spolupráci s Oxfordskou univerzitou je průměrná důvěryhodnost občanů ČR k českým novinám 33 %, Lidové noviny se těší důvěře 48 % populace (Anon., 2021r). Stránka *NetMonitoring.cz* ukazuje, že jen za období leden 2021 navštívilo server *Lidovky.cz* přes 2 milióny uživatelů (Anon., 2021i). Na žebříčku nejčtenějších médií (TV, rádio a tištěná média) roku 2020 byly Lidové noviny až na 16. místě, nachází se tak za Bleskem, Deníkem nebo MF DNES. Narůstající popularita digitalizace se tak nejspíše odrazila na čtenosti tištěné verze, v online formátu mají *Lidovky.cz* lepší 11. místo. (Anon., 2021r)

Obsahově se Lidové noviny zaměřují na širokou veřejnost, nabízí tedy velké množství příloh například k životnímu stylu, bydlení, vaření či módě. Klasického čtenáře Lidových novin je možné si představit jako člověka se středo-pravicovou politickou orientací (Kocourková, 2014). Vzhledem k již zmiňované vysoké důvěryhodnosti je možné předpokládat důvěru čtenářů ve sdílený obsah a odmítnutí nahlížení na web jako zdroje dezinformací.

Většina článků a zpráv publikovaných Lidovými novinami ve vztahu k výroční zprávě BIS bylo převzato od České tiskové kanceláře (ČTK). Z velkého množství novinářů Lidových novin píšících k tématu lze identifikovat jen pár, kteří k tématu publikují častěji (viz definice nejčastějších autorů v metodologii práce), a to konkrétně Martina Shabu a Jana Schneidera. Jedná o novináře s praxí, která je blízká bezpečnosti. Martin Shabu v období 2000–2009 publikoval 9 článků, během období 2010–2015 8 článků a v posledním sledovaném časovém úseku 2016–2019 na 21 článků. Martin Shabu psal články vesměs bez emocionálního zabarvení. Novinář působil v nevládní neziskové organizaci Asociaci pro mezinárodní otázky, kde se ve svých textech věnoval politice EU, české zahraniční politice a bezpečnostním otázkám (Anon., 2021q). Shabu do Lidových novin vstoupil v roce 2013 s nákupem Mafry Agrofertem, což může být logickým důsledkem předchozí práce v magazíně Česká pozice, která se stala součástí Lidových novin. (Shabu, b. r.)

Další nejčastější autor článků byl Jan Schneider. Ten publikoval v období 2016–2019 na 6 článků. Pan Schneider patří také mezi autory píšící názorově zaujaté články. Bezpečnostní expert často kritizující obsah výroční zprávy BIS za sebou má bohatou zkušenost v oblasti zpravodajských, vládních a policejních službách. Také zastával funkci ředitele Kanceláře Rady vlády ČR. Ač nelze vyloučit subjektivní pohnutky, nezdá se, že by jeho kritika výročních zpráv byla postavena na neznalosti daného prostředí. (Anon., 2021e)

Dalšími autory, kteří publikovali články, ze kterých byl zřetelný názor či soud, byly povětšinou od publicistů Martina Hály a Pavla Máši. Novinář Pavel Máša, který ve svých článcích kritizoval výroční zprávu BIS (označoval ji například za „kontrašpionážní thriller“) v souvislosti s upozorněním na činnost ruských špiónů, má za sebou kromě práce jako žurnalista zkušenost s pozicí velvyslance na Ukrajině (1993–1997). Publicista působí jako referent do mnoha českých periodik (Anon., 2021k). Máša se v řadě článků vyjadřuje spíše kriticky až neutrálně k Rusku, a tak jeho nelibost pramenící v upozornění BIS na pohyby ruských špiónů na českém území vyznívá překvapivě. Redaktor však tento „pichlavý“ narativ nezachovává jen k výroční zprávě BIS, ale zdá se to být součástí jeho literárního projevu obecně. Ve svých článcích k jiným tématům používá citově zabarvená slova a nešetří kritikou.³

Postoj novin k BIS lze označit jako neutrální. Vyznění článků dokládá, že Lidové noviny nešířily záměrně pozitivní či negativní pohled na kontrarozvědku. Známým faktem ale také je pozitivní vztah premiéra Andreje Babiše k BIS a Michalu Koudelkovi (ČTK, 2020). Negativní hodnocení výroční zprávy BIS Janem Schneiderem vyznívá spíše jako subjektivní kritika obsahu výroční zprávy.

U BIS je možné předpokládat také neutrální vztah k Lidovým novinám. Ve výročních zprávách se o nich nezmiňuje a jedinou kritiku lze nalézt v aktualitách na webu BIS. Předmětem kritiky byl tehdy článek Martina Šabu, ve kterém dle kontrarozvědky neprávem kritizuje činnost BIS, a to na základě lživého tvrzení informovaného zdroje. (Anon., 2015)

³ Viz například článek *EU – Rusko: Kdo tady vlastně stahuje kalhoty?* z roku 2006 od Pavla Máši (dostupné zde: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/44/eu-rusko-kdo-tady-vlastn-stahuje-kalhoty>) nebo *Pavel Máša o současné Ukrajině* z 31. 3. 2007 (dostupné zde: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/07/Chronicle_XII_07.pdf).

Shrnutí

Publikované články a zprávy Lidových novin lze za sledované období charakterizovat jako informativní, bez nutnosti používat zavádějící titulky. Lze to přisoudit velkému množství zpráv převzatých od ČTK. Přes komercializaci a digitalizaci českých médií si „Lidovky“ udržují profesionální narativ směrem k výroční zprávě BIS. Také se nedá jednoznačně identifikovat vliv proměny vnitřní struktury a vlastnických vazeb Lidových novin na tvorbu obsahu ve vztahu ke kontrarozvědce. Masmédium publikovalo jen malé množství zpráv s evidentním názorem autora. Výjimky byly u autorů, kteří nicméně měli kvalitní nebo dostačující zkušenosti s problematikou bezpečnosti, mezinárodních vztahů či s prací v mediálním prostředí. Nejhlasitějším kritikem zůstává Jan Schneider, který nicméně není z redakce Lidových novin, ale jedná se o externě spolupracujícího politického analytika. Pár dalších publicistů kritizujících BIS lze považovat za marginální jev, neboť za 24 let publikování článků „Lidovek“ k BIS je to velmi malé množství.

Nezaujaté články také mohou pramenit ze snahy udržet si velkou důvěru českých čtenářů. Běžného čtenáře „Lidovek“ nelze identifikovat jako jednoznačně pravicově či levicově smýšlející, proto neutrální narativ novin tomuto trendu odpovídá. Také absence většího množství rozhovorů umožňuje udržet neutrální vyznění článků. Nejčastější témata ze sledovaného období jsou obdobná jako v případě dalších analyzovaných masmédií. „Lidovky“ zmiňovaly hojně probírané kauzy, upozorňovaly na varování BIS, ale i značnou část článků zaměřily na spor prezidenta Zemana s BIS.

Postoj masmédií k BIS lze ohodnotit jako neutrální, Lidové noviny zmiňují jak Zemanovu kritiku BIS, tak obhajobu Michala Koudelky. Je důležité připomenout, že možný vliv na narativ masmédií mohl mít vlastník Agrofertu Andrej Babiš, který se opakovaně zastával ředitele BIS. Postoj od BIS k Lidovým novinám je možné také označit za neutrální. „Lidovky“ publikovaly jen minimum článků s odkazem na tajný zdroj, kterým by mohla být z kontextu BIS. Proto je propustnost ze strany BIS k Lidovým novinám nejspíše malá. Jedinou kritikou ze strany BIS byla aktualita na webu kontrarozvědky obhajující jednání BIS a kritizující článek autora Lidových novin jako nepodložený a lživý.

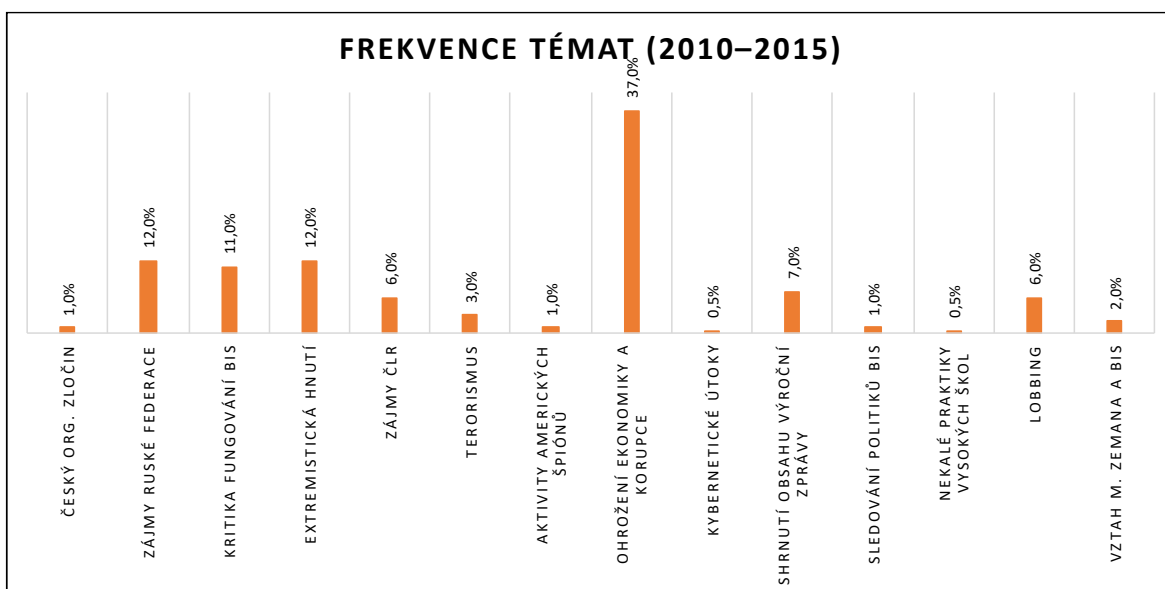
Parlamentní listy

Parlamentní listy byly založeny během rozmachu digitalizace české mediální scény, ke kterému došlo na začátku nového tisíciletí. Od počátku se jednalo o médium, jehož cílem

bylo oslovit co nejširší publikum. V Parlamentních listech je možné nalézt zprávy, četné rozhovory, prostor pro názory, ale i petice. Název evokuje propojení s Parlamentem ČR, ač tomu tak není. Parlamentní listy nicméně umožňují politikům založit si profil a publikovat pod svým jménem sloupky. Web také nabízí profily Senátu ČR, Sněmovny ČR, Vlády ČR, jednotlivých stran a dalších legislativních, ale i exekutivních orgánů. Portál také umožňuje čtenářům hodnotit politiky a sestavuje na základě toho žebříček oblíbených a neoblíbených jedinců.

Když opomineme uveřejněné příspěvky poslanců a státních úředníků, Parlamentní listy publikovaly v období 2010–2019 na 299 článků ve vztahu k výroční zprávě BIS a vyzdvihovaly podobná témata jako Lidové noviny. Značnou část jejich obsahu tvořily rozhovory s významnými českými osobnostmi, které se k výroční zprávě vyjadřovaly. Důležité je podotknout, že na rozdíl od Lidových novin, Parlamentní listy existují jen v online podobě, ač v minulosti byly i ve formátu tištěného časopisu (Anon., 2010).

Ve sledovaném období 2010–2015 bylo na portálu publikováno na 99 článků dotýkající se výroční zprávy BIS, což odpovídá 16,5 zprávám za rok. Jedná se tedy téměř o stejné množství, jaké publikovaly „Lidovky“ ve stejném období. Ústřední témata jsou taktéž stejná, a to ohrožení ekonomiky a korupce, zájmy Ruské federace a extremismus. Rozdíl ale můžeme nalézt v dílčích motivech.

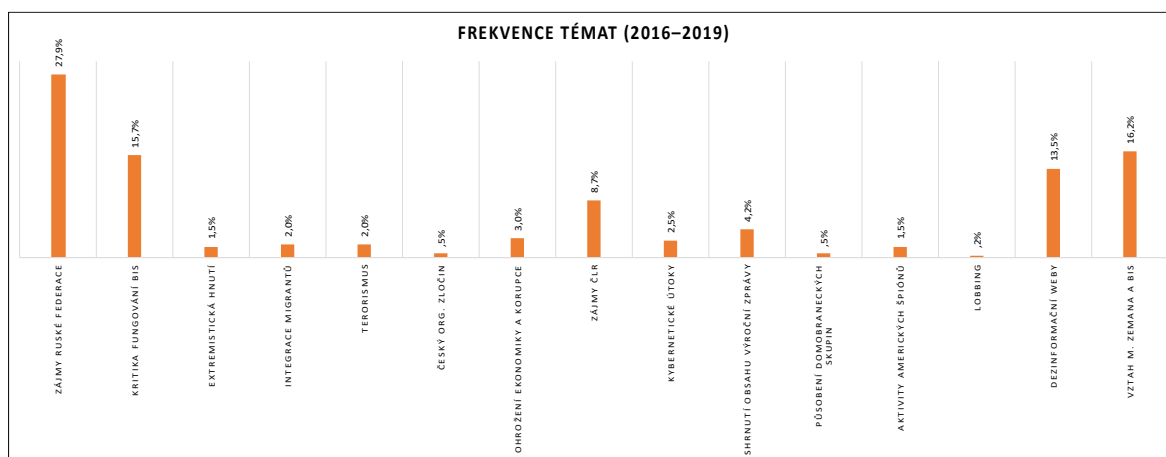

V případě ohrožení ekonomiky a korupce se Parlamentní listy soustředily (obdobně jako Lidové noviny) na propojení justičních činitelů s organizovaným zločinem, vznik

klientelistických vazeb, nekalé zadávání zakázek a nekontrolování státního majetku (SŽDC⁴ a Lesy ČR). Nově ale upozorňují na ČEZ jako sponzora politických stran ČSSD a ODS a na tzv. Holešovskou výzvu vyžadující demisi vlády kvůli finančním únikům. Více se Parlamentní listy věnují kauze Nagyová a nově zdůrazňují zájem ex-premiéra Petra Nečase získávat informace od BIS pro soukromé využití. Také vůbec poprvé zmiňují lobbistu a podnikatele Romana Janouška, který měl ovlivňovat magistrát a toky peněz přes svůj kontakt, kterým byl tehdejší primátor Pavel Bém. Parlamentní listy upozorňují na fakt, že o tomto propojení nejspíše věděl v té době úřadující prezident Václav Klaus, který pravděpodobně z přátelskému vztahu s Běmem nijak nezakročil.

V rámci tématu zájmu Ruské federace se Parlamentní listy věnovaly taktéž ruskému vlivu na českou energetiku a dostavbu Temelína, na příklon prezidenta Miloše Zemana k Rusku a návrhu vyhoštění ruských diplomatů pro jejich nepřiměřený počet. Nově se zaobíraly nekalými praktikami Rusů v českém hazardu.

K problematice extremismu se probíraná témata více lišila od těch publikovaných v „Lidovkách“. Autoři článků se v Parlamentních listech soustředili na islámský extremismus, „anticikanismus“ na Moravě a protiromské nálady ve společnosti. V jednom z mnoha článků publikovaly rozhovor se zakladatelem sdružení AntiMešita Valentinem Kusákem, který vyjadřoval jisté pochopení s teroristou Breivikem.

Mezi lety 2016–2019 Parlamentní listy publikovaly na 200 článků k výroční zprávě BIS, což v přepočtu na rok znamená 50 zpráv ročně k tématu. Nejčastějším tématem byly zájmy Ruské federace a poté vztah mezi prezidentem Milošem Zemanem a BIS. Stejně tak

⁴ Zkratka pro *Správu železniční dopravní cesty*

tomu bylo i u Lidových novin. Na třetím místě ale místo zájmů Čínské lidové republiky byla kritika fungování BIS. Vysvětleno to může být velkým prostorem, který Parlamentní listy věnují rozhovorům, neboť právě ty byly nejčastějším zdrojem kritiky výroční zprávy BIS. Za povšimnutí také stojí velké množství zpráv a článků k dezinformačním webům. Zde je možné spekulovat, zda k větší pozornosti přispěl osobní zájem listů. Server byl nejen v mediálním světě propojován právě s tímto upozorněním vycházejícím z výroční zprávy BIS, ač v ní Parlamentní listy přímo jmenovány nebyly.⁵

Podíváme-li se detailněji na nejfrekventovanější téma zájmů Ruské federace, převládaly zprávy týkající se už tradičně pohybu ruských špiónů na území ČR, proruským výkladem historie a snahách ruské tajné služby zničit EU a NATO. Jedním z témat byl zájem Ruska o prezidentské volby a podpora Miloše Zemana. Nově se psalo o již zmíněných dezinformačních proruských webech (například aeronet.cz). Parlamentní listy také upozornily na propojení některých politických stran s Ruskem (KSČM, nově vzniklá strana Realisté) a na návrh vytvoření vyšetřující komise kvůli ruskému vlivu v ČR.

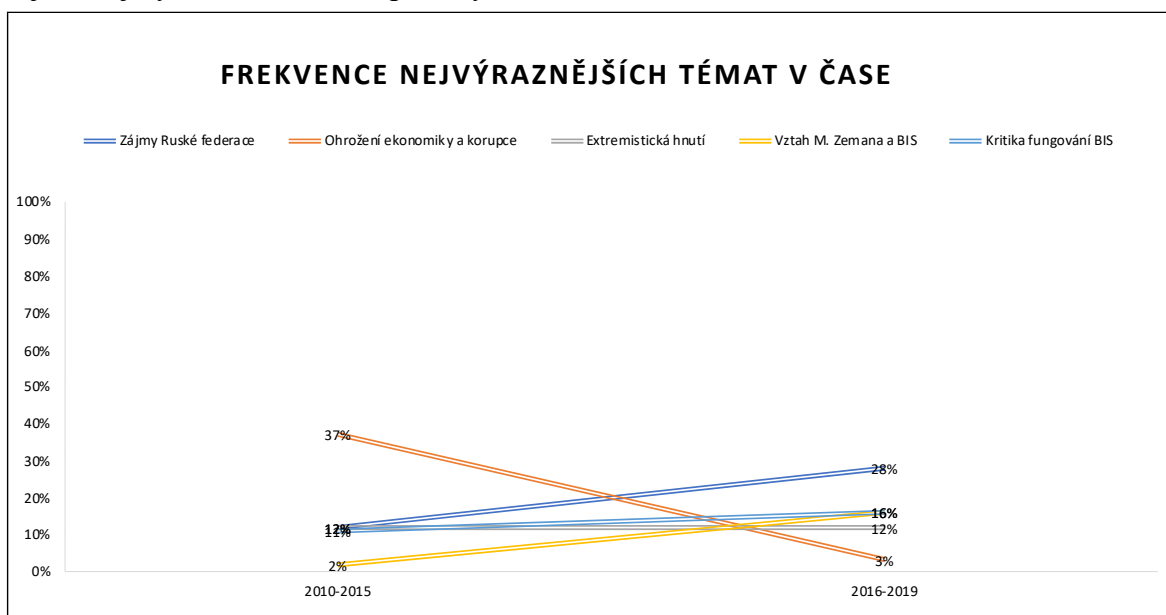
Druhým nejčastějším tématem byl vztah prezidenta republiky Miloše Zemana a BIS. Zdrojem kritiky Miloše Zemana činnosti BIS bylo tvrzení ve výroční zprávě, že na území ČR působí ruští a čínští agenti, což prezident striktně odmítl. Parlamentní listy v tomto kontextu publikovaly řadu rozhovorů a článků zmiňující jedince na obou stranách, sympatizanty s BIS (např. Josef Knot z TOP09, brigádní generál Andor Šandór, generál Karel Randák, premiér Andrej Babiš či český senát), ale i osobnosti proti kontrarozvědce (biolog Václav Zieger či Vojtěch Filip z KSČM). Médium dávalo Zemanovu kritiku BIS do souvislosti s odmítnutím prezidenta jmenovat ředitele BIS Michala Koudelku generálem, a to i přes opakovaný návrh vlády ČR.

K tématu zájmů Čínské lidové republiky se vztahovaly především zprávy a články týkající se aktivit čínské rozvědky na území ČR, provázanosti prezidenta Miloše Zemana a Číny, čínských firem Huawei a ZTE jakožto bezpečnostních hrozeb a verbování Čechů jako agentů.

⁵ Viz například článek *Když ČT mluví o dezinformacích, ukazuje obrázky Parlamentních listů. Za porušování jejich vlastního kodexu bude podána stížnost* z 4. 12. 2018 (dostupné zde: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Kdyz-CT-mluvi-o-dezinformacich-ukazuje-obrazky-Parlamentnich-listu-Za-porusovani-jejeho-vlastniho-kodexu-bude-podana-stiznost-561995?utm_source=nm&utm_medium=xml).

Shrnutí zpráv ve zkoumaných období

I přes to, že Parlamentní listy vznikly později než Lidové noviny, publikovaly téměř 300 zpráv ve kterých zmiňovaly výroční zprávu BIS. Rozdíl v narativu byl dle formátu sdíleného obsahu. Zprávy a články od novinářů z redakce Parlamentních listů zněly spíše nezaujatě, naopak v rozhovorech byla evidentní názorová polarizace. Nejspíše se zde odráží výběr respondentů, u kterých se dle strategie Parlamentních listů očekává ostrá reakce, ať už pro či proti výroční zprávě BIS (více o strategii média v analýze kontextu). Kromě diverzifikace témat je možné pozorovat obdobná témata, jako v případě předchozího masmédia. V období 2010–2015 se nejčastěji zmiňují ohrožení ekonomiky a korupce, v následujícím období je téma vystřídáno zájmy Ruska. Taktéž se listy věnují extremismu a kritice BIS Milošem Zemanem. Na rozdíl od Lidových novin mezi nejčastějšími tématy nejsou zájmy Čínské lidové republiky, ale kritika činnosti BIS.

V řadě článků bylo možné identifikovat kritiku výroční zprávy BIS, ať už negativní (která převládala), či pozitivní. Kritika není ani tak od autorů článků z redakce Parlamentních listů. Ti si zachovávají celkem objektivní přístup (tedy nehodnotí výroční zprávu BIS) a jejich texty zní spíše nezaujatě, mají však jistý nádech bulvárnosti. Výjimkou jsou některé názorové sloupky. Ze stálých redaktorů byl k výroční zprávě kritický jen Petr Havlík. Ve většině případů negativní kritiky výroční zprávy se jednalo především o dotázané osoby v rámci rozhovorů. Kritické komentáře patřily některým členům (např. expremiér Jiří Paroubek) politických stran ČSSD, SPD a ODS.

Dalšími kritiky byly analytici a bezpečnostní experti. Velmi často bylo možné narazit na rozhovor s již zmíněným bezpečnostním expertem Janem Schneiderem⁶. Dále například s politickými analytiky Martinem Kollerem, Štěpánem Kotrbou a Terezou Spencerovou, s politologem Zdeňkem Zbořilem, s novinářem Petrem Žantovským a dalšími. Velmi výrazně kritizoval výroční zprávu také sociolog Petr Sak a ex-diplomat Jaroslav Bašta.

Kritici povětšinou poukazovali na neobjektivnost BIS, šíření prozápadní propagandy, zaujatost vůči Rusku a Číně, chybějící upozornění před islamizací, neoprávněné napadání českého školství pro šíření sovětské propagandy, přisuzování dezinformačních webů Rusům, zapomínání na aktivity amerických špiónů či přílišnou obecnost výroční zprávy.

Pozitivní kritiku bylo možné sledovat v rozhovorech s generálem Jiřím Šedivým, s poslancem SPD Radovanem Víchem a několika dalšími. Velmi často se výroční zprávy zastával ředitelem Evropských hodnot Jakub Janda. Oceňována byla práce BIS, stručnost jejího obsahu a dotazovaní se pustili i do vyvracování negativní kritiky.

Analýza kontextu

Internetový portál Parlamentní listy vznikl roku 2008 v důsledku trendu (Bednařík et al., 2019, s. 421) mezi českými podnikateli přidávat do svých portfolií média (viz například zmiňovaný Andrej Babiš a MAFRA). Vydavatelem internetového portálu Parlamentní listy je po celou dobu jeho existence společnost Our Media a.s. Většinovým vlastníkem (od roku 2015) je politik a miliardář Ivo Valenta, a to skrze firmu WCV World Capital Ventures Cyprus Limited (Břešťan, 2019). Podíl Valenty v Our Media je důvodem, proč jsou Parlamentní listy označovány jako médium, které se nachází ve střetu zájmů. Ivo Valenta je pro funkci senátora považován za politicky angažovanou osobu. (Anon., 2020b)

Další osobou s výrazným podílem v Our Media je (vedle minoritních vlastníků Jana Holoubka a Jiřího Čermáka) Michal Voráček, který se dle svých slov rozhodl médium přetransformovat v co nejsvobodnější. I proto Parlamentní listy dávají prostor politikům, zastupitelům a dalším lidem svobodně publikovat cokoli (Anon., 2020b). V principu fungování média se tak odráží postoj hlavních investorů, kteří jsou benevolentní k obsahu ve prospěch prodeje. Ivo Valenta se k směřování Parlamentních listů vyjádřil tak, že se pro

⁶ Viz například článek *Totalitní manýry ideologů z BISky. Myslení jak z nejtemnějších dob, hrozí se Jan Schneider* z 17. 12. 2018 (dostupné zde: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/politologove/Totalitni-manyry-ideologu-z-BISky-Mysleni-jak-z-nejtemnejsich-dob-hrozi-se-Jan-Schneider-563642>)

něj jedná jen o investici (Kundra, 2017). Co se týká přímo vedení Parlamentních listů, na místě ředitele se nachází jeden z vlastníků Our Media, Jan Holoubek (Anon., 2021f).

Z výše zmíněného můžeme usoudit, že přístupy vlastníků Parlamentních listů se projevují v tom, co autoři článků publikují. Na tomto serveru je možné nalézt různorodý obsah, kterému absence cenzury a snaha o co největší prodej přidávají na bulvárnosti. Viditelná je také polarizace názorů redaktorů, ale i komentátorů a politiků, které Parlamentní listy publikují. Kvantita je upřednostňována na úkor kvality. Zařazení Parlamentních listů mezi dezinformační weby některými jinými médii se tak jeví jako logický důsledek nekritického přístupu redakce a majitelů k obsahu serveru.

Profilace média a čtenářů

Parlamentní listy lze vzhledem k velkému množství pravidelných čtenářů zařadit mezi masmédiá. Dle internetové stránky *NetMonitoring.cz* navštívilo webovou stránku v lednu 2021 téměř 1,2 milionů návštěvníků (Anon., 2021i). Webový portál by bylo možné označit podle obsahu za bulvární. „Senzace“ je vyvolávána především titulky jednotlivých článků. To je nejspíše odrazem způsobu financování webu, který funguje na principu co nejvíce vyprodukovaného obsahu (Kundra, 2017). Bulvární titulek tak přiláká čtenáře, který skrze reklamu přispěje na fungování webu. Dalším přídatným jménem, kterým jsou často popisovány Parlamentní listy, je „dezinformační“ (Břešťan, 2019). Ve společnosti je vedena debata nad seriózností publikovaných článků, zpráv a rozhovorů publikovaných Parlamentními listy. Nejen odborníci označují web za záměrně šířící nepravdivé a manipulující informace (Zlatkovský, 2017). Dalším faktorem, který vede k manipulujícím informacím a zmatenosti čtenáře, může být prolínání komentářů a zpráv (Anon., 2020b).

Parlamentní listy se proti tomuto tvrzení brání tím, že dávají prostor všem. Spíše než propagace některých zemí (často diskutovaným tématem je nicméně proruská orientace portálu) je z publikovaných článků zjevné napojení na politické strany (například ODS či Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury). Politici se stejně jako reklamní agentury staly zdrojem financí Parlamentních listů. Například týdeník *Respekt* upozornil na zakázku pražského magistrátu, který si u Parlamentních listů objednával PR články. (Kundra, 2017)

Profilace tradičního čtenáře Parlamentních listů je i pro širší záběr komplikovanější. Na základě zaměření média lze běžné čtenáře označit za lidi toužící po šokujících zprávách a politicky orientující se spíše k radikálnější pravici. Zároveň to jsou lidé toužící po

informacích o dění v politice z první ruky, tedy od politiků (Kundra, 2017). Je možné předpokládat, že část čtenářů nepotřebuje faktické ověření zdrojů článků a nevdá jí stereotypní znázorňování některých témat a celkové zobecňování problematik. Nadační fond nezávislé žurnalistiky proto hodnotí Parlamentní listy v těchto oblastech negativně. (Anon., 2020b)

Většina článků publikovaných Parlamentními listy byla původem přímo z redakce serveru, nikoli převzata z jiného zpravodajského serveru. K tématu výroční zprávy BIS se vyjádřili skoro všichni z těchto novinářů. Od produktového ředitele, ředitele redakce, zástupce šéfredaktora až po externí spolupracovníky. Z tohoto důvodu by bylo možné předpokládat, že autoři článků a zpráv nejsou specializováni na českou bezpečnostní situaci, nebo téma blízké BIS. Téměř všichni autoři používají výrazné emoční zabarvení v titulcích článků, pravděpodobně aby přilákali pozornost potenciálních čtenářů. Některé publicisty již nelze na portálu dohledat a u článku či rozhovoru je jen zkratka jména. Jiné je to v případě respondentů v rozhovorech a sdílených člancích.

V období 2010–2015 lze identifikovat 3 nejčastější autory. Pavel Kozdera publikoval na 24 článků ve vztahu k výroční zprávě BIS. Autora již nelze dohledat mezi členy redakce Parlamentních listů, ale osoba se stejným jménem a příjmením (Anon., 2013c) pracovala jako poradce předsedy Věcí Veřejných Víta Bárty a později zastávala funkci asistenta poslance Úsvitu Augustina Karla Andrleho Sylora. Dalšími častými autory v období 2010–2015 byli Ing. Jiří Hroník s 6 články a Markéta Vančová taktéž s 6 články. Jiří Hroník patří do současné redakce Parlamentních listů stejně jako Markéta Vančová (Anon., 2021f). K ani jednomu z autorů se autorce diplomové práce nepodařilo dohledat více informací.

V následujícím období 2016–2019 lze identifikovat 11 nejčastějších autorů, tedy autorů více jak 5 článků. Pro rozsahovou limitaci diplomové práce autorka zmíní jen pár s největším počtem zpráv. Již zmiňovaná Markéta Vančová publikovala na 40 zpráv k tématu výroční zprávy BIS. Dalšími autory byli Miloš Polák s 23 články, Natálie Brožová s 18 články, Marek Korejs s 10 články, Radim Panenka s 9 články. Většinou jsou autoři součástí redakce Parlamentních listů, Natálie Brožová a Miloš Polák jsou externími spolupracovníky (Anon., 2021f).

Zástupce šéfredaktora Radim Panenka byl v minulosti členem Národní strany a patří mezi novináře, kteří získávají exkluzivní rozhovory s prezidentem republiky Milošem Zemanem (Anon., 2021t). Redaktory Marka Korejse a Natálii Brožovou, obdobně jako dva

zmíněné externí spolupracovníky, se autorce nepodařilo dohledat na internetu. Je možné předpokládat, že autoři nejsou publicisty jinde než v rámci Parlamentních listů.

Postoj Parlamentních listů k BIS není možné jasně identifikovat jako pozitivní nebo negativní. Listy zveřejňují jak kritické články, tak články s pozitivním vyzněním, ty ovšem v menším množství. Je možné spekulovat, že zmiňovaná proruská orientace Parlamentních listů zde bude hrát roli. Přesto se ve zkoumaném období objevovaly také články, které vyznívají kriticky k Ruské federaci.⁷ Za pozornost stojí velké množství článků, které ve sledovaném období vydaly s tématem kritiky fungování BIS. Kritičtí jsou ale primárně oslovení lidé v rámci rozhovorů (připomeňme analytika Jana Schneidera).

Postoj BIS k Parlamentním listům je možné odhadovat jako skeptický. Ač BIS ve své často citované výroční zprávě (2017) poukazuje na dezinformační weby jako nástroj proruské propagandy, žádný nejmenuje konkrétně. Otázkou je, zdali BIS považuje Parlamentní listy za právě takovýto dezinformační web. Lze však očekávat jistou ostražitost. Co se týče častého tématu sporů prezidenta Miloše Zemana a ředitele BIS Michala Koudelky, Parlamentní listy publikovaly jak prezidentovy názory, tak články zmiňující podporu Michala Koudelky, například citací premiéra Andreje Babiše.⁸

Shrnutí

Charakterizovat zprávy, články a rozhovory v Parlamentních listech lze jako šokující se zavádějícími titulky (například srovnáním BIS s nacisty⁹). Na rozdíl od Lidových novin není kritika BIS předmětem několika článků, ale je častější, pokud se to hodí pro zaujetí čtenářů. Kritické (šokující) články k výroční zprávě BIS slouží k naplňování obchodní strategie Parlamentních listů lépe než ty s pozitivním vyzněním. Z nemožnosti nalézt více informací k nejčastějším autorům článků lze usuzovat, že se nejedná o novináře s dlouholetou různorodou praxí či zkušenostmi v jiných médiích.

⁷ Viz například článek *Člověk v tísní: Vojáci odjeli, agenti zůstávají. Šestý ročník kampaně Proti ztrátě paměti* z 23. 6. 2016 od Markéty Vančové (dostupné zde: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Clovek-v-tisni-Vojaci-odjeli-agenti-zustavaji-Sesty-rocnik-kampane-Proti-ztrate-pameti-441788>)

⁸ Viz například článek *Prý je to jinak. Babiš odmítl Zemanův pohled na BIS* z 7. 12. 2018 od Miloše Poláka (dostupné zde: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pry-je-to-jinak-Babis-odmitl-Zemanuv-pohled-na-BIS-562405?utm_source=nm&utm_medium=xml)

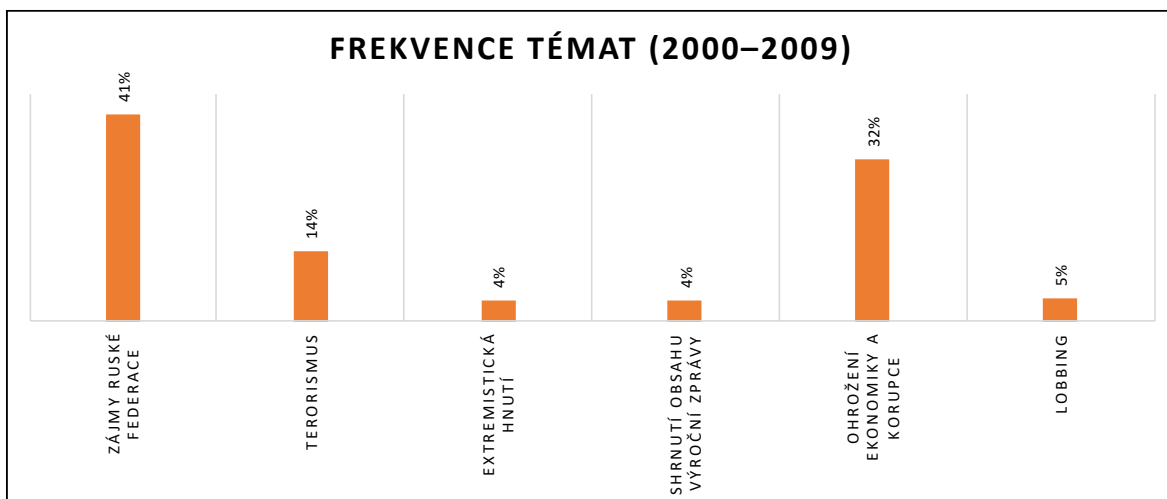
⁹ Viz *Zní to šíleně, ale „dějeBIS“ navazuje na nacisty. Přesně toto se dělalo se školními osnovami za protektorátu, píše Jaroslav Bašta* z 20. 1. 2019 (dostupné zde: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zni-to-silene-ale-dejeBIS-navazuje-na-nacisty-Presne-toto-se-delalo-se-skolnimi-osnovami-za-protektoratu-pise-Jaroslav-Basta-567364?utm_source=nm&utm_medium=xml)

Přesto internetový portál zachovává obdobná témata v téměř totožném poměru jako Lidové noviny. V některých z témat, která jsou častější, se pravděpodobně odráží snaha oslovit klasického čtenáře. Například v případě článků o extremismu Parlamentní listy oproti Lidovým novinám často píšou o špatné integraci muslimů a „anticikanismu“ na Moravě. Pokud je profil běžného čtenáře serveru člověk nekriticky smýšlející, žádající co nejvíce šokujících zpráv, není toto překvapením. Přestože jsou Parlamentní listy často označovány za proruské, nelze jednoznačně říct, že by to tak stoprocentně bylo v případě článků zmiňující výroční zprávu BIS.

Aktuálně

Webový server Aktuálně nabízí zpravodajství z domácí a zahraniční scény, dále události ze sportu, speciální projekty a seriály připravované redakcí. Server také nabízí kategorie obsahu žena, auto, klimatická změna či bydlení. Jedná se tedy o médium s velmi pestrými nabídkami, obdobně jako v případě Lidových novin. Aktuálně funguje jen na online platformě, není tedy k dostání v tištěné podobě. Server je zdarma přístupný, nicméně nabízí možnost dobrovolného příspěvku. Aktuálně sice nenavrhuje bezprostřední možnost přidávat komentáře pod články z redakce, nicméně umožňuje známým osobnostem založit si blog a sdílet své názory. Svůj vstup na českou mediální scénu server Aktuálně ohlásil v roce 2005. (Chripák a Vondra, 2020)

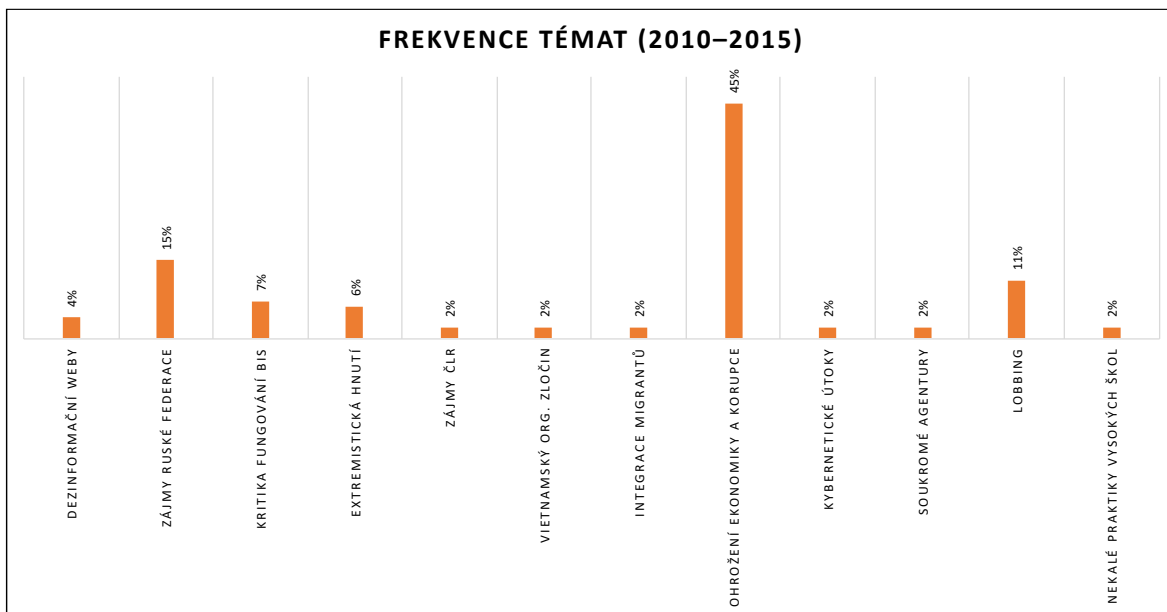
V první dekádě 21. století Aktuálně publikovalo v průměru 2 zprávy zmiňující výroční zprávu BIS za rok. Jejich vyznění bylo neutrální a bez zjevného osobního zaujetí publicistů. Výjimkou byl článek žurnalistky Sabiny Slomkové, kde je patrná kritika BIS. Ve svém textu se Slomková ptá, proč BIS i přes to, že věděla o nelegální činnosti podnikatele Tomáše Pitra, nijak nejednala.

Nejčastějším tématem v období 2000–2009 byly zájmy Ruské federace. Novináři probírali opakovaně zájem ruských agentů o Českou republiku, jejich pohyb na českém území a metody, které využívají k ruské propagandě. Dále se server Aktuálně hojně věnoval snahám Ruska vzbudit odpor Čechů proti plánované stavbě americkému radaru na českém území. V kontextu radaru bylo například zmíněno možné propojení Ruska s reklamní agenturou Big Board, která nabídla své plochy zdarma pro sdružení Ne základnám. Minoritními tématy bylo vyhoštění dvou ruských diplomatů, časté návštěvy expremiéra Miloše Zemana a politika Miroslava Šloufa v budovách Ruské federace a vazby milionáře Zdeňka Zbytka na Rusko.

K tématu ohrožení ekonomiky a korupce byl zmiňován spor kolem privatizace Unipetrolu a boje o jeho koupi. Aktuálně se také zabývalo vlivovými skupinami a rizik z nich plynoucích, ruskou ekonomickou špionáží a nekalými praktikami společnosti Sazka a.s. K problematice korupce (mimo ohrožení ekonomiky) publicisté nejčastěji psali o pronikání vlivu mafie do české justice.

V následujícím období 2010–2015 psalo Aktuálně k tématu výroční zprávy BIS intenzivněji, ročně zveřejnilo v průměru 6 zpráv a článků. Ve vyznění zpráv se stále odrážel profesionální přístup redakce a negativně vyznívajících článků bylo jen malé množství. Přesto jich bylo více než v předchozím období. Kritické články se týkaly zatajení informací BIS ke kauze podnikatele Tomáše Pitra a upozornění na předchozí obdobné incidenty. Novinář Martin Fendrych se k činnosti BIS vyjádřil jako selhávající a brzdící vyšetřování v kauze Nagyová a korupce ve státní správě.

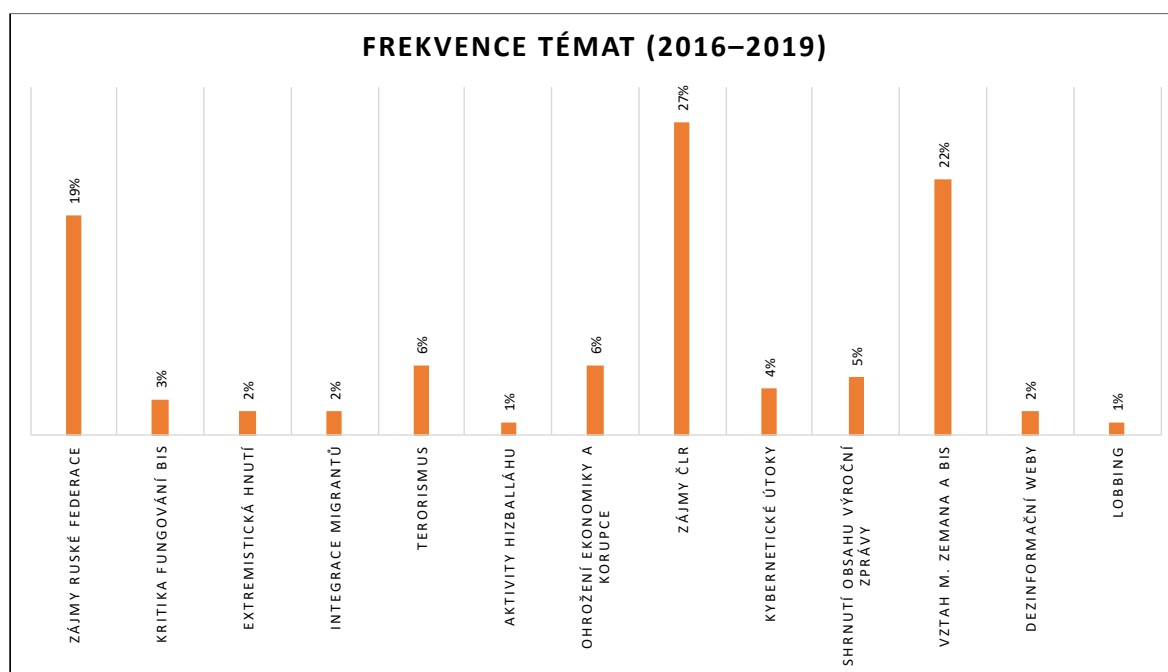
K dominantnímu tématu ohrožení ekonomiky a korupce byly nejčastěji zmiňované nevýhodné státní zakázky, nevhodné nakládání se státním majetkem, vysávání státních podniků a korupce, která k těmto jevům přispívá. Opakovaně byla zmiňována kauza Lesy ČR, dále pochybný obchod Správy státních rezerv a nevýhodný prodej domu v Opletalově ulici. Server Aktuálně také upozorňoval na spor mezi BIS a Asociací krajů ČR a Svazu měst a obcí ČR, který se týkal nařčení Asociace a Svazu kontrarozvědkou z korupce. Korupce se dále zmiňovala v kontextu zkorumpovaných politiků, justice či tehdejšího prezidenta Václava Klause.

Druhým nejčastějším tématem byly zájmy Ruské federace. Server stále upozorňoval na ruské snahy o ovlivnění veřejného mínění na plánovanou výstavbu protiraketové základny nebo na snahy Ruska o vliv na českou ekonomiku, energetický sektor či vědecký výzkum. Server také neopomínal zmínit vyhoštění 3 ruských agentů kvůli špionáži. Novými tématy byly nelibost Ruska kvůli Zprávě o situaci národnostních menšin v ČR a její stažení vládou ČR (výroční zpráva BIS je zde zmiňována jako další státní služba upozorňující na neúměrný vliv Ruska na ČR) a dopad událostí na Ukrajině na českou bezpečnostní situaci. Výroční zpráva BIS upozornila na možný příchod uprchlíků právě z této země.

Ve sledovaném období byl pozorovatelný trend diverzifikace témat. Nově bylo možné se například dočíst o vietnamském organizovaném zločinu, integraci migrantů, dezinformačních webech a kybernetických hrozbách. Prvně se také Aktuálně věnovalo aktivitám čínských špiónů na území ČR a riziku, které mohou tvořit soukromé

bezpečnostní agentury.

V posledním sledovaném období 2016–2019 zveřejnil server na 73 zpráv, průměrně tedy 18 zpráv za jeden rok. Jedná se o výrazné navýšení oproti předešlým obdobím. Články působily převážně objektivně. Kritika BIS se týkala pozdního vydání výroční zprávy. Jako možný důvod opoždění byla zmiňována snaha BIS nedostat se do centra politické diskuse těsně před volbami. Dále se kriticky k výroční zprávě BIS za rok 2017 vyjádřil již zmiňovaný novinář Martin Fendrych. Naopak pozitivní kritiku napsal analytik Jiří Šťastný. Analytik se BIS také zastal před kritikou Miloše Zemana. Aktuálně zakončují sledované období zprávou, že BIS důvěřuje nejvíce lidí za posledních 25 let. V oblasti témat byly jednoznačně nejčastěji probírány aktivity zahraničních mocností na území ČR.

Nejfrekventovanějším tématem se v období 2016–2019 staly zájmy Čínské lidové republiky. Vystřídal tak ohrožení ekonomiky a korupci, téma dominantní předcházejícímu období. Opakovanými tématy byl čínský vliv na českou politiku (pronikání do státních struktur, banket Česko-čínského centra na Pražském hradě), byznys (především čínská spolupráce se skupinou PPF) a akademické prostředí (spolupráce Miloše Balabána a potažmo Univerzity Karlovy s Čínou), dále aktivity čínské tajné služby v ČR a příklon některých českých médií na čínskou stranu. Čína byla také v otázkách užívání hybridní strategie často přirovnávána k Rusku.

Dalším nejčastějším tématem byl vztah prezidenta Miloše Zemana k BIS. Hlavním bodem se stala Zemanova kritika práce BIS, kterou prezident označil za „plácání“ a zaměstnance BIS za „čučkaře“. Zemanova kritika se podle článků opírala o tvrzení BIS, že Čína a Rusko mají aktivní agenty na území ČR, a o zpochybnění verze BIS ke kauze jedu Novičok. Předmětem několika článků bylo také prezidentovo vyjádření, že výroční zpráva BIS a její varování poškodí ekonomické vztahy České republiky k Čínou (konkrétně firmy PPF a Škoda Auto). Aktuálně prezentovalo jak články popisující kritiku Milošem Zemanem, tak výroky politiků na obranu BIS (například Andrej Babiš či Jan Hamáček). V jednom z uveřejněných textů sdílel server analýzu demagogických výroků směrem k BIS Miloše Zemana a Jiřího Drahoše v prezidentském duelu.

Třetím nejčastějším tématem byly zájmy Ruské federace. Zprávy a články se zaobíraly informační válkou v souvislosti s událostmi na Ukrajině a v Sýrii, aktivitou ruských špiónů na českém území, ovlivňováním výuky dějepisu v ČR a obecně dezinformační kampaní Ruské federace. Dále byl hojně probíraným tématem návrh sněmovny na vytvoření vyšetřovací komise pro zhodnocení vlivu Ruska na ČR. Ostatními častými tématy ve sledovaném období byly terorismus, dobrá integrace muslimů, přebírání extremistické rétoriky politickými stranami a útoky v kyberprostoru.

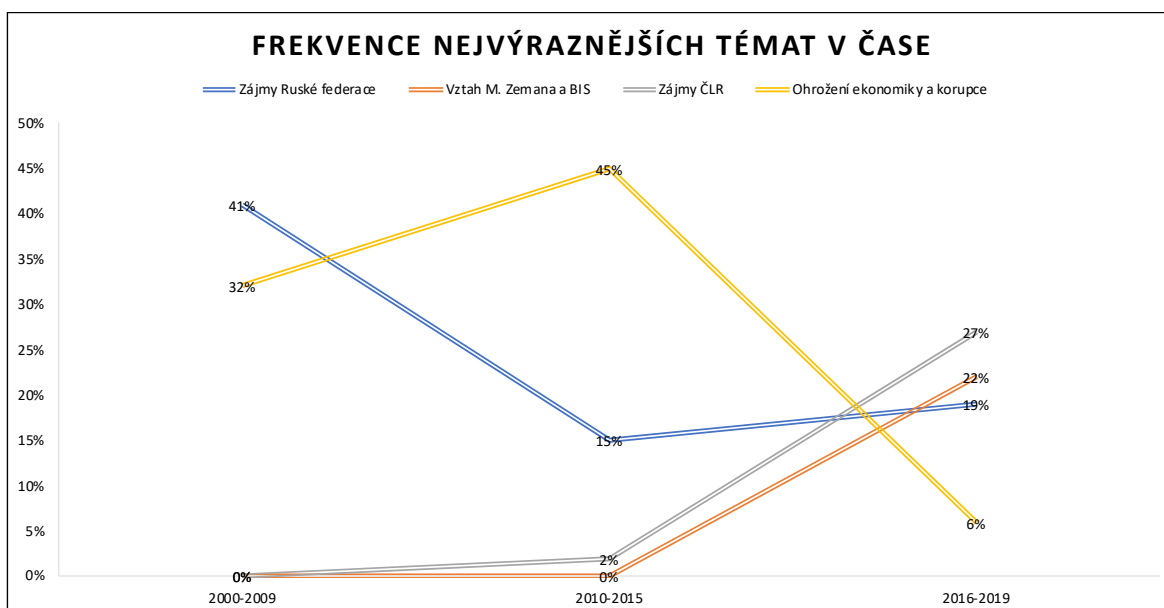
Shrnutí zpráv ve zkoumaných obdobích

Zpravodajský server Aktuálně si po dobu zkoumaných období udržel relativně neutrální vyznění zpráv. Server publikoval jak články zveřejňující negativní názor dotazovaných na výroční zprávu BIS, tak i těch zastávajících se kontrarozvědky. Stejně jako v případě předchozích médií, i v případě Aktuálně došlo v průběhu let k navýšení zpráv a k diverzifikaci témat. Na počátku mezi tématy převládaly zájmy Ruské federace, ty byly v období 2010–2015 vystřídány ohrožením ekonomiky a korupcí a v následném období 2016–2019 se ústředním tématem staly zájmy Čínské lidové republiky.

Negativní vyznění zpráv bylo pozorovatelné jen v několika případech. Nejčastějším kritikem byl člen redakce Aktuálně Martin Fendrych. Ten kritizoval především opožděnost zveřejnění výroční zprávy BIS, její obecnost a nečinnost kontrarozvědky.¹⁰ Na druhou stranu

¹⁰ Viz například článek BIS: *Jsme ve válce s Rusy, český klídek je omyl. Politici dělají mrtvé brouky* z 4. 12. 2018 od Martina Fendrycha (dostupné zde: <https://nazory.aktualne.cz/komentare/bis-jsme-ve-valce-s-rusy-cesky-klidek-je-omyl/r~c883ad9cf7a011e8b7c1ac1f6b220ee8/>).

novinář Fendrych BIS v jiném článku obhajuje před kritikou Miloše Zemana. Dalším kritikem, v tomto případě jen pozitivním, byl analytik Jiří Šťastný.

Analýza kontextu

Zpravodajský deník Aktuálně zahájil svou činnost v roce 2005 jako počín dvou podnikatelů Ondřeje Tomka a Oldřicha Bajera (Chripák a Vondra, 2020). Společnost Centrum Holdings, vydávající kromě serveru Aktuálně také portály Centrum a Atlas, tak reagovala na trend digitalizace mediálního prostoru a nahrazování tradičních tištěných médií zpravodajstvím v internetovém prostředí. V roce 2013 tehdy třetí nejsilnější český portál převzala společnost Economia s majoritním vlastníkem Zdeňkem Bakalou (Anon., 2013a). Ten vydavatelství koupil v roce 2008, v době narůstajících tendencí českých podnikatelů přidávat do svého vlastnictví také média (Bednařík et al., 2019, 419–420). Zdeněk Bakala se také zavázal hájit nestrannou a nezávislou žurnalistiku a vydavatelství mělo sloužit k objektivnímu informování veřejnosti. (Anon., 2019a)

Trend internetových portálů a serverů se projevil i do čtenosti zpravodajského serveru Aktuálně. Již v roce 2015 se počet měsíčních návštěv serveru vyšplhal na více než 1,25 milionu uživatelů. Aktuálně se tak zařadilo mezi skupinu nejnavštěvovanějších serverů, vedle zpravodajství Novinky.cz, iDNES.cz a TN.cz (Kyša, 2015). Na pozici šéfredaktora serveru byl dlouhá léta jeden z prvotních průkopníků serveru Pavel Tomášek. Aktuálně se za dobu jeho působení transformovalo v seriózní médium ověřené novinářskými cenami (Anon., 2021). V roce 2018 jej na pozici šéfredaktora vystřídal Josef Pazderka, jeden

ze zaměstnanců vydavatelství *Economia*. Důvod odchod Pavla Tomášky nebyl znám (Anon., 2018b). Tomášek nicméně chvíli poté zastal pozici šéfredaktora *Deníku N* (Anon., 2021l).

Profilace média a čtenářů

Zpravodajský server *Aktuálně* se řadí mezi jedny z nejnavštěvovanějších zpravodajských stránek. Podle stránky *NetMonitoring.cz* navštívilo za leden 2021 *Aktuálně* přes 4,25 milionu uživatelů (Anon., 2021i). Podle *Digital News Reportu* je server čtvrtou nejnavštěvovanější internetovou stránkou s mediálním obsahem a těší se důvěryhodnosti 53 % dotazovaných (Anon., 2021r). Obsah serveru je často čistě informativní bez zřejmého názorového zaujetí autorů. I to je možná důvodem k vyšší důvěryhodnosti média u českých občanů. Médium je financované především z reklam. (Ambrož, 2005)

Běžného čtenáře *Aktuálně* si lze představit uprostřed politického spektra. Z *deníku* totiž není zřejmá výrazně pravicová nebo levicová orientace. Podle politických preferencí většinového vlastníka *Economia* Zdeňka Bakaly by se dalo spekulovat o mírně středo-pravicové orientaci (Miessler, b. r.). K tématu výroční zprávy BIS byla většina publikovaných zpráv (obdobně jako v případě *Lidových novin*) původem z ČTK. Do roku 2015 nelze určit nejčastější autory článků tak, jak je definovala v metodologii diplomové práce autorka. Až v období 2016–2019 je možné identifikovat ty nejčastější, kterými jsou Martin Fendrych s 8 články, Lukáš Valášek s 9 články a Jan Horák s 6 články.

Martin Fendrych je novinář a spisovatel, v některých jeho článcích byl evidentní osobní názor autora, což vzhledem k formátu komentáře je logické. Fendrych má zkušenosti jako náměstek ministra vnitra pro policii, je tedy evidentní, že téma bezpečnosti je mu blízké (Anon., 2021g). Ostatní autoři publikovali neutrálně vyznívající články.

Lukáš Valášek je hlavní investigativní novinář serveru. Novinář Valášek (Anon., 2021u) se specializuje na čínský a ruský vliv v ČR a na propojení prezidenta republiky Miloše Zemana s Ruskou federací. Autor je také držitelem několika cen pro novináře (Anon., 2021u). Jan Horák pracuje kromě pro sever *Aktuálně* také v *Lidových novinách* (Anon., 2021v).

Aktuálně publikovalo články a zprávy s neutrálním až pozitivním vyzněním. Vzhledem k občasným odkazům na dobře informovaný zdroj je možné se domnívat, že se server dostává k informacím přímo zevnitř BIS. To by podporovalo mírně pozitivní ladění

zpráv. Z pohledu BIS zde panuje nejspíše také pozitivní vztah, neboť server například publikoval exkluzivní rozhovor s ředitelem BIS Michalem Koudelkou. Vzhledem k poměrně vysoké důvěře v Aktuálně mezi českými občany lze také předpokládat, že se v očích občanů nejedná o dezinformační web, a že možná i BIS k serveru přistupuje jako k důvěryhodnému partneru.

Shrnutí

Ve všech zkoumaných obdobích si server zachovával poměrně neutrální vyznění zpráv. Některé zprávy byly kritičtější (viz Martin Fendrych), nicméně se jednalo o minoritní jev a také byly formou komentáře. Mezi analyzovanými zprávami byly také ty pozitivně laděné. Hojně probíranými tématy byl vliv Ruské federace, zájmy Čínské lidové republiky, spor prezidenta Miloše Zemana s BIS (potažmo ředitelem BIS Michalem Koudelkou) a ohrožení ekonomiky a korupce. Vybraná témata tak korespondovala s probíranými událostmi ostatními médii. Pokud je správná identifikace průměrného čtenáře Aktuálně jako osoby středově až lehce pravicově politicky orientujícího se občana se zájmem o snadno dostupné a poměrně neutrální zprávy, pak se tato charakteristika odráží i ve zvoleném narativu serveru.

Komparativní analýza zpráv

Vybraná masmédiá se lišila v období publikování zpráv k výroční zprávě BIS. Důvodem je pozdější vznik serverů Parlamentní listy a Aktuálně. Podíváme-li se však na období, kdy publikovalo více jak jedno médium, nalezneme zde shodu. Už v období 2000–2009 server Aktuálně a Lidové noviny publikují články nejčastěji o zájmech Ruské federace. Dominantním tématem období následujícího je u všech tří masmédií ohrožení ekonomiky a s tím spojená korupce. Úsek 2016–2019 je možné obecně nazvat jako obdobím psaní o zájmech cizích velmocí o ČR.

Nejčastěji probíraná témata			
Období/médium	Lidové noviny	Parlamentní listy	Aktuálně
1996–1999	Zájmy Ruské federace	/	/
2000–2009	Zájmy Ruské federace	/	Zájmy Ruské federace
2010–2015	Ohrožení ekonomiky a korupce	Ohrožení ekonomiky a korupce	Ohrožení ekonomiky a korupce
2016–2019	Zájmy Ruské federace	Zájmy Ruské federace	Zájmy ČLR

Zvláštní je tento trend shody témat mezi masmédií hned z několika důvodů. Za prvé, výroční zprávy BIS nepokrývají jen jedno téma, ale z logiky smyslu výročních zpráv témata všechna, která se daný rok řešila. Samozřejmě jen do takové míry, do které to bezpečnost státu dovoluje. Ku příkladu výroční zpráva BIS za rok 2013, která tak spadá do období nejintenzivnějšího psaní o ohrožení ekonomiky a korupce u všech tří masmédií, zmiňuje ochranu ekonomických zájmů na zhruba třech stranách, na dalších třech se věnuje organizovanému zločinu, na jedné kontrarozvědné činnosti a na další třech ochraně ústavnosti a demokratických základů státu apod. Přesto masmédiá vytahují ze zprávy právě převážně jen téma ohrožení ekonomiky a korupce. Prvně popsané potenciální nebezpečí spojené s čínskými firmami Huawei a ZTE, které výroční zpráva zmiňuje na stránce č. 15 v podkapitole Kybernetická bezpečnost, není v médiích věnována téměř žádná pozornost. (Anon., 2014)

Současně je to bezpečnostní ohrožení spojené s těmito firmami, které se intenzivně řeší v období 2016-2019. Důvodem řešení tohoto nebezpečí až v pozdější době může být zveřejnění zprávy Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost, které nebezpečí spojené s firmami Huawei a ZTE potvrzuje.¹¹ Jak si tedy vysvětlit intenzivní věnování se jen některým tématům, a to koherentně napříč vybranými médii, ač jiná témata je možné v některých případech označit za překvapivější? Zároveň je zářející fakt, že média vyzdvihávají obdobná témata, ač jejich čtenáře nelze považovat za stejné.

Odpověď je pravděpodobně komplikovanější. Reakce masmédiá na poptávku čtenářů v závislosti na intenzivně probíraných tématech v mediálním prostředí by mohlo být správnou odpovědí. Ač se čtenáři u vybraných masmédií profilují různě (čtenáři Parlamentních listů budou toužit po bulvárním obsahu, čtenáři Aktuálně.cz po bleskovém a obsáhlém zpravodajství obdobně jako ti Lidových novin), všichni budou chtít číst něco zajímavého, média tak mohou jen převzít téma, o kterém píšou jiná média a sdělit ho takovým způsobem, jakým to jejich čtenářům vyhovuje. Ať už bulvárním stylem se zavádějícími titulky, profesionálně s relativně neutrálním vyzněním nebo skrze rozhovor s expertem.

Dalo by se tak předpokládat, že není ani tak důležitý obsah výročních zpráv BIS, ale to, jaká témata budou vybrána v závislosti na atraktivitě pro čtenáře. Pokud je v období

¹¹ Viz například článek *Čínské mobily jsou rizikové, varuje úřad* z tištěné verze Lidových novin z 18. prosince 2018 od Martina Shabu.

2010–2015 pro vybraná masmédiá nejdůležitější ekonomické nebezpečí a korupce, bude to nejspíše i z důvodů řešení mnoha kauz ve spojitosti s korupcí v justičním systému a silné mediální pokrytí problematických státních zakázek (například Lesy ČR). Intenzivní sledování soudních procesů občany nebo časté diskuse k tématu v politických kruzích mohou být další motivací médií, aby se určitému tématu věnovala.¹²

Trend psaní o hojně diskutovaných tématech je zřejmý i pokud se podíváme na ta druhá nejčastější. V období 2010–2015 jsou u všech médií na druhém místě zájmy Ruské federace (v případě Parlamentních listů na stejném místě jsou ještě extremistická hnutí). Taktéž v následujícím období 2016–2019 je druhým nejčastějším tématem u všech médií vztah prezidenta Miloše Zemana a BIS.

Další často probíraná témata			
Období/médium	Lidové noviny	Parlamentní listy	Aktuálně
1996–1999	Extremistická hnutí	/	/
2000–2009	Extremistická hnutí	/	Ohrožení ekonomiky a korupce
2010–2015	Zájmy Ruské federace	Zájmy Ruské federace/Extremistická hnutí	Zájmy Ruské federace
2016–2019	Vztah M. Zemana a BIS	Vztah M. Zemana a BIS	Vztah M. Zemana a BIS

Vysvětlení bude nejspíše obdobné jako u výskytu nejčastějších témat. Vztah prezidenta republiky Miloše Zemana a BIS byl hojně diskutován napříč mediální scénou. Bezprecedentní spor mezi hlavou státu a kontrarozvědkou je jasným příkladem atraktivního tématu. Vyjádření řady dalších politiků k této roztržce (například premiéra ČR Andreje Babiše) ještě dává na důležitosti tématu. Spor se také stal pravděpodobně důvodem nejmenování ředitele BIS Michala Koudelky generálem, ač byl několikrát navržen vládou. Drama, které nejspíše vyvolalo pár vět o aktivitách ruských a čínských špiónů na území ČR, je atraktivním a dynamickým tématem způsobujícím rozruch na mediální scéně.¹³

Co je tedy možné z výše zmíněného trendu vypožorovat, je chybějící (nebo mizivá) vazba mezi změnami ve vlastnických strukturách a pokrytí témat jednotlivými masmédií. Koupě Mafry Andrejem Babišem nejspíše neovlivnila psaní Lidových novin o ohrožení

¹² Viz například článek *Justice je zkorumpovaná, tvrdí BIS* z tištěné verze Lidových novin z 8. 11. 2011 od Markéty Chaloupské a Jarky Synáčové.

¹³ Viz k tématu například článek *Plácají čučkaři? Letos jsme ochromili síť ruských špiónů, vzkazuje Zemanovi šéf BIS* z 7. 12. 2018 (dostupné zde: https://www.lidovky.cz/domov/bis-odmita-vyjadreni-prezidenta-zemana-ze-selhava-a-jen-placa.A181207_085632_ln_domov_ssu).

ekonomiky a korupci. To samé by bylo možné přisuzovat i změnám na pozicích šéfredaktorů. Nelze jednoznačně určit, do jaké míry tyto změny ovlivnily tvorbu mediálního obrazu, nebo to aspoň z článků a zpráv není patrné. Co se týče autorů publikovaných článků, rozhovorů, zpráv a případných komentářů, zde je možné vyzorovat jasný kauzální vztah mezi formou textu a jejím vyzněním. V případě novinových zpráv je vyznění ve většině případů neutrální, u komentářů a rozhovorů je zřejmý názor autorů.

Martin Fendrych z redakce Aktuálně kritizuje výroční zprávu BIS, ale později ji i chválí. Upřít se mu nedá ani zkušenost v bezpečnostní problematice. U Parlamentních listů se zase k výroční zprávě BIS vyjadřuje téměř každý. U těchto autorů není ve většině případů dohledatelná jiná pracovní zkušenost než u Parlamentních listů. V případě Lidových novin jsou mezi respondenty profesionálové na danou oblast, mezi nimiž lze nalézt kritiky negativní i pozitivní. Mezi všemi vyčnívá především bezpečnostní expert Jan Schneider, kterého se na názor zeptalo více jak jedno vybrané masmédiu a z jehož článků a komentářů lze vycítit dlouholetou nespokojenost s činností BIS.

Neutrální vyznění článků ve spojitosti s Lidovými novinami a Aktuálně je také možné přičíst převzetí velkého množství zpráv od ČTK. Obě masmédiá měla většinu zpráv ve zkoumaných obdobích převzatých právě z České tiskové kanceláře. Oproti tomu Parlamentní listy měly jako primární zdroj článků své autory. To se mohlo projevit v občasné neprofesionální prezentaci zpráv.

Dalším důležitým faktorem, který mohl ovlivnit mediální obraz výročních zpráv BIS, je forma a případná proměna vztahu masmédií a BIS. Je zřejmé, že změna ve funkci tiskového mluvčí BIS se projevila na otevřenosti Bezpečnostní informační služby. Určité uzavření se před světem je jasné z logiky jejího poslání. Přesto jsou zde dva klíčové body: prvním je počátek zveřejňování výročních zpráv pro širší veřejnost a druhým je již zmiňovaná výměna na pozici tiskového mluvčího. Postupné otevírání se kontrarozvědky veřejnosti je patrné i z toho, že ředitel BIS Michal Koudelka byl ochotný dávat rozhovory masmédiím. Dále pak například i z častého zmiňování „informovaných zdrojů“ jako pramenů některých informací pro média. Výsledkem tohoto otevření pak může být větší popularita BIS v druhé polovině druhé dekády 21. století.

Závěr

Vztah zpravodajských služeb a médií je komplikovaný z mnoha důvodů. Bezpečnostní informační služba z podstaty své práce nemůže prezentovat vše, co činí, a výroční zpráva je toho důkazem. Její objektivnost a snaha vyhnout se detailům je logickým důsledkem citlivosti informací, kterých se týká. Oproti tomu česká média (a masmédia obzvlášť) prahnou po senzaci, kterou informace z bezpečnostní oblasti může být. Nejspíš zde platí známý vztah mezi utajovanými informacemi a atraktivitou způsobenou jejich nedostupností. Přesto je v posledních několika letech možné sledovat větší otevřenost BIS vůči mediálnímu prostředí a potažmo české veřejnosti. To se projevuje i větším pokrytím výroční zprávy BIS ve vybraných českých masmédiích.

Proč je ale důležité zabývat se vztahem Bezpečnostní informační služby a českých masmédiích na příkladu mediálního obrazu její výroční zprávy? Rozdílné pojetí tohoto každoročního reportu může znamenat zkreslení informací, které jsou předkládány čtenáři. Zjištění, která média ji rozdílným způsobem prezentují, může pomoci veřejnosti rozlišit, od jakého média chce přijímat sdělení. Ze vztahu mezi výroční zprávou BIS a masmédií je možné také usuzovat, jaký názor si část veřejnosti vytváří na činnost Bezpečnostní informační služby. Pro řadu čtenářů zmíněných masmédií budou jejich články a zprávy to jediné, podle čeho soudí přínos kontrarozvědky. V české literatuře navíc chybí materiál k mediálnímu obrazu výroční zprávy BIS. Diplomová práce tak nabízí možnost, jak se o tomto vztahu dozvědět více.

Autorčinou hypotézou bylo, že česká masmédia prezentují výroční zprávu BIS odlišně. Vnitřní a vnější faktory měly být příčinou různé prezentace výroční zprávy. V diplomové práci se autorka snažila nalézt odpověď na výzkumné otázky *Prezentují jednotlivá masová média výroční zprávu BIS rozdílným způsobem? Pokud ano, proč tak masmédia činí? Jak to souvisí s vnitřními a vnějšími faktory?* K odpovědím na otázky měla posloužit kvantitativní obsahová analýza mediálních sdělení tří vybraných masmédií za dobu existence BIS do blízké současnosti (1996–2019). Autorka odpovídá na výzkumnou otázku *Prezentují jednotlivá masová média výroční zprávu BIS rozdílným způsobem?* odpovědí, že jednotlivá masmédia prezentují výroční zprávu BIS velmi podobným způsobem, server Aktuálně a Lidové noviny se liší jen v nuancích. Důvodem může být převzetí velkého množství zpráv ze stejného zdroje, ČTK.

Výjimkou v neutrální prezentaci výroční zprávy BIS byly Parlamentní listy, které používaly zavádějících titulků zpráv. To ale bylo spíše než důkazem zaujatosti vůči výroční zprávě BIS důsledkem snahy získat si čtenáře. Dalším důvodem mohlo být nepřevzetí zpráv od České tiskové kanceláře, která se zaručuje (Anon., 2018d) poskytovat občanům ČR objektivní informace. Dalším zjištěním práce bylo, že se výrazně nelišil narativ k výroční zprávě BIS mezi autory článků v jednotlivých masmédiích. Povětšinou ji prezentovali neutrálně, bez zjevného zaujetí. Výjimkou bylo minoritní množství a spíše se jednalo o komentáře externích spolupracovníků a rozhovory se zainteresovanými osobami.

Obecně řečeno, rozdíl mezi masmédií v pokrytí výročních zpráv BIS není způsoben vnitřními změnami, jako je změna na pozici šéfredaktora či proměnění vlastnických struktur a mezníky s tím spojené. Důvodem je vnější faktor, jako je vztah masmédií s čtenáři a odpověď masmédií na poptávku určitých sdělení. V případě Parlamentních listů je důvodem také přístup vlastníků masmédií k sdílenému obsahu.

Dalším závěrem práce je, že vybraná masmédií prezentovala výroční zprávu BIS v závislosti na tom, co bylo hojně probírané na veřejnosti. Z tohoto důvodu bylo ve sledovaných obdobích možné nalézt napříč masmédií stejná ústřední témata ve vztahu k výroční zprávě BIS. V období 2010–2015 se ve všech masmédiích nejvíce probíralo ohrožení ekonomiky a korupce, v následujícím úseku 2016–2019 se zase hlavním tématem staly aktivity cizích zpravodajských služeb na území ČR. Spor prezidenta republiky Miloše Zemana a BIS byl hojně popisován u všech tří masmédií. Ta pokrytím tohoto tématu nejspíše reagovala na zájem čtenářů dočíst se o hojně diskutované bezprecedentní záležitosti.

Autorka v diplomové práci tedy potvrdila počáteční hypotézu jen částečně. Dvě vybraná masmédií prezentují výroční zprávu povětšinou velmi podobně. Třetí masmédií vytváří mírně odlišný mediální obraz, a to primárně v závislosti na požadavcích jeho čtenářů. Vnitřní faktory nehrály roli v narativech Lidových novin a Aktuálně, výjimkou jsou Parlamentní listy, kde se promítl postoj vlastníků. Vnější faktory, jako je vztah masmédií se čtenářem, byly důvodem odlišné prezentace výroční zprávy v případě Parlamentních listů.

Autorka se v diplomové práci kromě odpovědí na výzkumné otázky zabývala také komplikovaným vztahem masmédií a zpravodajských služeb v obecné rovině. Případ vztahu BIS a českých masmédií identifikovala jako případ modelu defenzivní otevřenosti, jak jej definuje Shlomo Shpiro. Česká zpravodajská služba tak i přes poměrnou otevřenost k českým médiím nezískává výrazně pozitivní mediální obraz. Ten je definován tím, co se

hodí masmédiím zveřejňovat. Díky neexistenci cenzury médiím ani nehrozí postih za kritiku činnosti BIS. Autorka také v kapitole věnující se mediální teorii aplikovala na vztah BIS a masmédií teorii sociálního konstruktivismu. Mediální sdělení vznikají jako vnímání určité události ve chvíli jejího vzniku. Toto vnímání je unikátní a událost neredukovatelná, každý tak má ze svého úhlu pohledu svou pravdu. Nelze nic stoprocentně objektivně zachytit, vše je pozměňováno naší zkušeností.

Autorka si je vědoma limitů, které diplomová práce má. Za prvé, byla použita jen tři česká masmédiá. Hodnotit přístup českých masmédiích jen na tak malém vzorku by nebylo přesné. Na druhou stranu diplomová práce nabízí pohled na zveřejněné zprávy a články za celou dobu působení BIS. Nejedná se tak jen o pohled na posledních několika let činnosti těchto masmédií, ale na jejich ucelený přístup ke kontrarozvědce. Zároveň vybraná masmédiá disponují širokou skupinou čtenářů, což je patrné už z jejich zařazení mezi masmédiá. Na základě mediálního obrazu, který tato masmédiá vytváří, je možné usuzovat, jaké je vnímání výroční zprávy BIS širší veřejností. Zjištění v rámci diplomové práce může být použito pro širší výzkum mediálního obrazu výročních zpráv BIS a potažmo tak vztahu Bezpečnostní informační služby a českých občanů. Vzhledem k důležité funkci, kterou tato služba zastává v oblasti bezpečnosti ČR, by toto zjištění bylo nejen pro oblast bezpečnostních studií velmi přínosné.

Další problematika, na kterou by bylo vhodné zaměřit navazující výzkum, je vliv prezentace BIS masmédií na její důvěryhodnost u veřejnosti. Je několik výzkumů s relativně velkými časovými odstupy, které se zabývají její důvěryhodností u českých občanů. Žádný z těchto výzkumů se ale nezabývá jednotlivými faktory, které důvěryhodnost ovlivňují. Takový výzkum by mohl být dobrou zpětnou vazbou pro kontrarozvědku. Vzhledem k tomu, že se v posledních letech BIS více otevírá veřejnosti, by bylo vhodné vědět, jaký podíl na případném zvýšení popularity kontrarozvědky mají masmédiá. Jak již bylo zmíněno, v případě zahraničních zpravodajských služeb a jejich vztahu s médii, otevřenost se často rovná popularitě. Utajování informací a absolutní uzavřenost naopak vede k podezírání a zbytečně velké skandálnosti v případě odhalení.

Použitá literatura

AMBROŽ, Jan, 2005. Aktuálně.cz a Lidovky.cz: nové online zprávy spuštěny! *LUPA* [online]. Praha, 1. 11. 2005 [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/aktualne-cz-a-lidovky-cz-nove-online-zpravy-spusteny/>

ANON., b. r. ČR a NATO. *NATO* [online]. Ostrava [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.natoaktual.cz/ceska-republika-a-nato/Icrazvtahysnatoiii>

ANON., 2007. CHRONICLE. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha, 31. 3. 2007 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/07/Chronicle_XII_07.pdf

ANON., 2010. Ceník inzerce v tištěném časopise Parlamentní listy. *Parlamentní listy* [online]. Praha, 8. 6. 2010 [cit. 2021-04-23]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Cenik-inzerce-v-tistenem-casopise-Parlamentni-Listy-167527>

ANON., 2012. Lidové noviny táhnou Mafru dolů. *E15* [online]. Praha, 16. 1. 2012 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/ostatni/lidove-noviny-tahnou-mafnu-dolu-734285>

ANON., 2013a. Bakala posiluje v médiích. Kupuje portál Centrum a server Aktuálně.cz. *Hospodářské noviny* [online]. Praha, 29. 4. 2013 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-59785970-bakala-posiluje-v-mediich-kupuje-centrum-holdings>

ANON., 2013b. Lidové noviny 1893–2013. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: https://data.lidovky.cz/soubory/ln_kultura/A131014_ILA_PANELY1_8.PDF

ANON., 2013c. Úsvit a VV spojují asistenti i číslo mobilu. Náhoda, tvrdí Okamura Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/usvit-navazuje-na-veci-verejne-vita-barty.A131213_134746_domaci_hv.IDNES [online]. Praha, 15. 12. 2013 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/usvit-navazuje-na-veci-verejne-vita-barty.A131213_134746_domaci_hv

ANON., 2014. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2013* [online], 2014. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2013-6e09661b.html>

ANON., 2015. Nevěřte dobře informovanému zdroji Lidových novin. *Bezpečnostní informační služba* [online]. Praha, 13. 8. 2015 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/aktuality/neverte-dobre-informovanemu-zdroji-lidovych-novin-a7688266.html?page=7>

ANON., 2018a. Plácající čučkaři? Letos jsme ochromili síť ruských špiónů, vzkazuje Zemanovi šéf BIS. *Lidovky.cz* [online]. Praha, 7. 12. 2018 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/bis-odmita-vyjadreni-prezidenta-zemana-ze-selhava-a-jen-placa.A181207_085632_ln_domov_ssu

ANON., 2018b. Tomášek odejde z čela Aktuálně.cz, střídá ho Pazderka. *MEDIAGURU* [online]. Praha, 12. 3. 2018 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/03/tomasek-odejde-z-cela-aktualne-cz-strida-ho-pazderka/>

ANON., 2018c. Totalitní manýry ideologů z BISKy. Myšlení jak z nejtemnějších dob, hrozí se Jan Schneider. *Parlamentní listy* [online]. Praha, 17. 12. 2018 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/politologove/Totalitni-manary-ideologu-z-BISKy-Mysleni-jak-z-nejtemnejsich-dob-hrozi-se-Jan-Schneider-563642>

ANON., 2018d. O nás. *Česká tisková kancelář* [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: https://www.ctk.cz/o_ctk/

ANON., 2019a. Bakala s manželkou opouštějí orgány Economie. Vydavatelství ale prodat nechtějí. *IROZHLAS* [online]. Praha, 28. 1. 2019 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/zdenek-bakala-majetek-manzelka-economia-vydavatelstvi_1901281125_ako

ANON., 2019b. Zní to šíleně, ale „dějeBIS“ navazuje na nacisty. Přesně toto se dělalo se školními osnovami za protektorátu, píše Jaroslav Bašta. *Parlamentní listy* [online]. Praha, 20. 1. 2019 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Zni-to-silene-ale-dejeBIS-navazuje-na-nacisty-Presne-toto-se-delalo-se-skolnimi-osnovami-za-protektoratu-pise-Jaroslav-Basta-567364?utm_source=nm&utm_medium=xml

ANON., 2020a. Mluvčí BIS Šticha je druhý v anketě MLUVČÍ ROKU 2020. *Bezpečnostní informační služba* [online]. Praha, 26. 11. 2020 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/aktuality/mluvci-bis-sticha-je-druhy-v-ankete-mluvci-roku-2020-742864bd.html>

ANON., 2020b. Parlamentní listy – Rating médií. *Nadační fond nezávislé žurnalistiky* [online]. Praha [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/rating-medii/zpravodajske/parlamentni-listy/>

ANON., 2020c. Zemanův výpad proti šéfovi BIS? Prezident systematicky rozvrací ústavní pořádek, kritizuje opozice. *IROZHLAS* [online]. Praha, 10. 10. 2020 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/bis-opozice-zeman-rozhovor-michal-koudelka_2010101513_ban

ANON., 2020d. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019* [online], 2020. Praha [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-bezpecnostni-informacni-sluzby-za-rok-2019-c665e2a7.html>. Výroční zpráva.

ANON., 2021a. Blahoslav Hruška. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/blahoslav-hruska.N3533>

ANON., 2021b. Česká pozice. *Česká pozice* [online]. Praha [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://ceskapozice.lidovky.cz/novinari/vaclav-makrlik.N4199>

ANON., 2021c. Christopher Moran. *University of Warwick* [online]. Warwick [cit. 2021-04-7]. Dostupné z: <https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/moran>

ANON., 2021d. Jan Macháček. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/jan-machacek.N3438/10>

ANON., 2021e. Jan Schneider. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/jan-schneider.N3021>

ANON., 2021f. Kontakty – Parlamentní listy. *Parlamentní listy* [online]. Praha [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/redakce/redakce/>

ANON., 2021g. Martin Fendrych. *Aktuálně.cz* [online]. Praha [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/autori/martin-fendrych/1~i:author:243/>

ANON., 2021h. Martin Hála. *Hlidací Pes* [online]. Praha [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/author/mhala/>

ANON., 2021i. Net Monitor – Online data (OLA). *Net Monitor* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.netmonitor.cz/online-data-ola>

ANON., 2021j. Noviny osobností. Noviny, jak mají být. *Mediální skupina MAFRA* [online]. Praha [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.mafra.cz/portfolio.aspx?y=mafra/portfolio-lidovenoviny.htm>

ANON., 2021k. Pavel Máša. *VoxEurop* [online]. b. m. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://voxeurop.eu/cs/author/pavel-masa/>

ANON., 2021l. Pavel Tomášek. *Deník N* [online]. Praha [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://denikn.cz/autor/pavel-tomasek/>

ANON., 2021m. Petr Zidek. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/petr-zidek.N712>

ANON., 2021n. PhDr. Petr Bednařík, Ph.D. *Fakulta sociálních věd – Univerzita Karlova v*

Praze [online]. Praha [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://fsv.cuni.cz/contacts/people/77594789>

ANON., 2021o. Šárka Pálková. *Lidovky.cz* [online]. Praha [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/sarka-palkova.N1944>

ANON., 2021p. Václav Drchal. *HROT* [online]. Praha [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.tydenikhrot.cz/autor/vaclav-drchal>

ANON., 2021q. AMO - Martin Shabu. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/autor/martin-shabu/clanky-publikace/>

ANON., 2021r. Digital News Report - Czech Republic. *Digital News Report* [online]. Oxford [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/czech-republic-2020/>

ANON., 2021s. Historie vzniku BIS. *Bezpečnostní informační služba* [online]. Praha [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/historie/>

ANON., 2021t. Radim Panenka. *Databáze knih* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/radim-panenka-95798>

ANON., 2021u. Lukáš Valášek. *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/autori/lukas-valasek/1~38444bbae4e911e9a24cac1f6b220ee8/>

ANON., 2021v. Jan Horák. *Lidovky.cz* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-04-19]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/novinari/jan-horak.N3890>

AUST, Ondřej, 2013a. Babišova Mafra převezme ztrátovou Českou pozici nového šéfa LN Istvána Léko. *MÉDIÁŘ* [online]. Praha, 19. 11. 2013 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/mafra-prevezme-ztratovou-ceskou-pozici-noveho-sefa-ln-istvana-leko/>

AUST, Ondřej, 2013b. Lidové noviny opouští Martin Weiss, Kamila Klausová, Vladimír Krivka, mluví o tom i šéfredaktor Balšínek. *MÉDIÁŘ* [online]. Praha, 4. 11. 2013 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/lidove-noviny-opousti-martin-weiss-kamila-klausova-vladimir-krivka-mluvi-o-tom-i-sefredaktor-balsinek/>

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ, 2019. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. 2.*, upravené a doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0553-3.

BIBEN, Martin, 2018. Babiš je největším lesníkem v Česku. Firmy z jeho svěrenského fondu patří k nejúspěšnějším v oboru, jeho vstup do politiky jim pomohl k zakázkám. *Hospodářské noviny* [online]. Praha, 6. 6. 2018 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66159210-babis-je-nejvetsim-lesnikem-v-cesku-firmy-z-jeho-sverenskeho-fondu-patri-k-nejuspesnejsim-v-oboru-jeho-vstup-do-politiky-jim-pomohl-k-zakazkam>

BING, Christopher, Joseph MENN a Raphael SATTER, 2021. Putin likely directed 2020 U.S. election meddling, U.S. intelligence finds. *Reuters* [online]. Londýn, 16. 3. 2021 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/usa-election-cyber-int-idUSKBN2B82PF>

BŘEŠŤAN, Robert, 2019. Spolumajitel Parlamentních listů Michal Voráček: Je to vrcholně demokratické médium. *Hlídací Pes* [online]. Praha, 10. 6. 2019 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/spolumajitel-parlamentnich-listu-michal-voracek-je-to-vrcholne-democraticke-medium/>

ČTK, 2020. Babiš reaguje na Zemana: Šéf BIS odvádí dobrou práci, s prezidentem se lišíme. *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 10. 10. 2020 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sef-bis-koudelka-podle-babise-odvadi-dobrou-praci-prezident/r~d502831a0b0b11eb80e60cc47ab5f122/>

FENDRYCH, Martin, 2018. BIS: Jsme ve válce s Rusy, český klídek je omyl. Politici dělají mrtvé brouky. *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 4. 12. 2018 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z:

<https://nazory.aktualne.cz/komentare/bis-jsme-ve-valce-s-rusy-cesky-klidek-je-omy/r~c883ad9cf7a011e8b7c1ac1f6b220ee8/>

FUCHS, Christian, 2020. *Communication and Capitalism: A Critical Theory* [online]. Londýn: University of Westminster Press [cit. 2021-04-11]. ISBN 978-1-912656-72-1.

GERBNER, George, 1956. Toward a general model of communication. *Educational Technology Research and Development*. 4(3), 171-199. ISSN 1042-1629. Dostupné z: doi:10.1007/BF02717110

HABERMAS, Jürgen, 2000. *Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti*. Praha: Filosofia. Morální a politická filosofie. ISBN 80-700-7134-6.

HARMAN, Graham, 2009. *Price of Networks: Bruno Latour and Metaphysics*. Melbourne: re.press. ISBN 978-0-9806665-2-6.

HERMAN, Edward S. a Noam CHOMSKY, 1995. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. Velká Británie: Vintage Publishing. ISBN 9780099533115.

HORÁK, Jan a Lukáš VALÁŠEK, 2020. Byl bych radši, aby nikdo neznal moje jméno ani tvář, říká k otevřenosti BIS ředitel. *Aktuálně* [online]. Praha, 10. 3. 2020 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rozhovor-reditel-bis-michal-koudelka/r~26446728614a11eaa6f6ac1f6b220ee8/>

HOVORKOVÁ, Johana, 2019. Pavel Šafr: Když Babiš převzal MF DNES a Lidovky, novináři se měli zvednout a odejít. *FORUM 24* [online]. Praha, 19. 6. 2019 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/pavel-safr-kdyz-babis-prevzal-mf-dnes-a-lidovky-novinari-se-meli-zvednout-a-odejit/>

CHALOUPSKÁ, Markéta a Jarka SYNÁČOVÁ, 2011. Justice je zkorumpovaná, tvrdí BIS. *Lidové noviny*. b. r. (b. č.), 4.

CHRIPÁK, Denis a Viktor VONDRA, 2020. Jsme s vámi už 15 let. Četli jste půl milionu

článků a pomáháte nám růst. Děkujeme! *Aktuálně.cz* [online]. Praha, 1. 11. 2020 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/aktualne-15-let/r~77f57aac151e11ebaabd0cc47ab5f122/>

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ, 2009. *Masová média*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-466-3.

JIRIČKA, Jan, 2013. Lidové noviny opouští šéfredaktor Balšínek, nahradí ho Vačkov. *IDNES* [online]. Praha, 13. 11. 2013 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/v-lidovych-novinach-konci-balsinek.A131113_122606_domaci_jj

KEJLOVÁ, Tamara, 2013. Babiš koupil Mafru. Do obsahu novin zasahovat nebude, říká jeho mluvčí. *Česká televize* [online]. Praha, 26. 6. 2013 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/ekonomika/1089933-babis-koupil-mafu-do-obsahu-novin-zasahovat-nejbude-rika-jeho-mluvci>

KOCOURKOVÁ, Nikola, 2014. *Média a politika – Politické strany ve vybraném českém denním tisku v období před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

KUNDRA, Ondřej, 2017. Jak fungují Parlamentní listy: Most na druhý břeh. *RESPEKT* [online]. Praha, 19. 3. 2017 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/special/2017/dezinformace/most-na-druhy-breh>

KYŠA, Leoš, 2015. Nejvlivnější online média: Nejvíce se čtou Novinky.cz, Idnes.cz a Aktualne.cz. *IDnes* [online]. Praha, 24. 8. 2015 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/nejvlivnejsi-online-media-nejvice-se-ctou-novinky-cz-idnes-cz-a-aktualne-cz.A150824_557046_mediahub_imp

LOPEZ, German, 2016. Pizzagate, the fake news conspiracy theory that led a gunman to DC's Comet Ping Pong, explained. *Vox* [online]. Washington, DC., 8. 12. 2016 [cit. 2021-

04-20]. Dostupné z: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2016/12/5/13842258/pizzagate-comet-ping-pong-fake-news>

LUHMANN, Niklas, 2014. *Realita masmédií*. Praha: Academia. XXI. století. ISBN 978-80-200-2333-9.

MAGEN, Clila, 2018. Israel's intelligence services and the media: four decades of a complex tango. *Israel Affairs*. **24**(5), 799-818. ISSN 1353-7121. Dostupné z: doi:10.1080/13537121.2018.1505702

MÁŠA, Pavel. EU – RUSKO: KDO TADY VLASTN STAHUJE KALHOTY? *A2* [online]. 2006 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/44/eu-rusko-kdo-tady-vlastn-stahuje-kalhoty>

MCQUAIL, Denis, 2009. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-574-5.

MISSLER, Jan, b. r. Bakala daroval před volbami ODS, TOP 09 a VV 28,5 milionu korun. *Deník Referendum* [online]. Brno [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/4017-bakala-daroval-pred-volbami-ods-top-09-a-vv-285-milionu-korun>

MORAN, Christopher, 2011. Intelligence and the Media: The Press, Government Secrecy and the 'Buster' Crabb Affair. *Intelligence and National Security*. **26**(5), 676-700. ISSN 0268-4527. Dostupné z: doi:10.1080/02684527.2011.604204

POLÁK, Miloš, 2018. Prý je to jinak. Babiš odmítl Zemanův pohled na BIS. *Parlamentní listy* [online]. Praha, 7. 12. 2018 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pry-je-to-jinak-Babis-odmitl-Zemanuv-pohled-na-BIS-562405?utm_source=nm&utm_medium=xml

RICHTEROVÁ, Barbora, 2018. Když ČT mluví o dezinformacích, ukazuje obrázky Parlamentních listů. Za porušování jejich vlastního kodexu bude podána stížnost.

Parlamentní listy [online]. Praha, 4. 12. 2018 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Kdyz-CT-mluvi-o-dezinformacich-ukazuje-obrazky-Parlamentnich-listu-Za-porusovani-jejeho-vlastniho-kodexu-bude-podana-stiznost-561995?utm_source=nm&utm_medium=xml

SHABU, Martin, 2018. Čínské mobily jsou rizikové, varuje úřad. *Lidové noviny*. XXXI(293), 1.

SHABU, Martin, b. r. Martin Shabu. *LinkedIn* [online]. Praha [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.linkedin.com/in/martin-shabu-9508b8a/?originalSubdomain=cz>

SHPIRO, Shlomo, 2010. The Media Strategies of Intelligence Services. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 14(4), 485-502. ISSN 0885-0607. Dostupné z: doi:10.1080/08850600152617128

SCHULZ, Winfried, Irena REIFOVÁ, Lutz HAGEN, Irena REIFOVÁ a Jakub KONČELÍK, 2011. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1980-4.

STACKS, Don W., Michael B. SALWEN a Kristen C. EICHHORN, 2019. *An Integrated Approach to Communication Theory and Research* [online]. 3. New York: Routledge [cit. 2021-04-11]. ISBN 9781351358705.

ŠÍDLO, Jindřich, 1998. Milošovy dokumenty. *RESPEKT* [online]. Praha, 11. 5. 1998 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/1998/20/milosovy-dokumenty>

ŠTĚCH, Ondřej, 2014. *Konstruktivistické přístupy v sociálních vědách*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-451-9.

VAČKOV, Veselin, b. r. Veselin Vačkov. *LinkedIn* [online]. b. m. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: https://www.linkedin.com/in/veselinvackov/?locale=cs_CZ

VÁLOVÁ, Irena, 2017. Legenda mluvčích Jan Šubert končí u BIS: Člověk by měl vědět,

kdy má skončit a nenechat se z funkce vynášet nohama dopředu. *Česká justice* [online]. Praha, 4. 4. 2017 [cit. 2021-02-28]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2017/04/legenda-mluvcich-jan-subert-konci-u-bis-clovek-by-mel-vedet-ma-skoncit-nenechat-se-funkce-vynaset-nohama-dopredu/>

VANČOVÁ, Markéta, 2016. Člověk v tísní: Vojáci odjeli, agenti zůstávají. Šestý ročník kampaně Proti ztrátě paměti. *Parlamentní listy* [online]. Praha, 23. 6. 2016 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Clovek-v-tisni-Vojaci-odjeli-agenti-zustavaji-Sesty-rocnik-kampane-Proti-ztrate-pameti-441788>

WEST, Darrell M., 2017. How to combat fake news and disinformation. *The Brookings Institution* [online]. Washington, DC., 18. 12. 2017 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/research/how-to-combat-fake-news-and-disinformation/>

ZLATKOVSKÝ, Michal, 2017. „Nad Evropou se válí radioaktivní mrak.“ Přinášíme žebříček falešných zpráv pro rok 2017. *IROZHLAS* [online]. Praha, 23. 5. 2017 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/nasli-jsme-nejsdilenejsi-falesne-zpravy-uplynuleho-pulroku_1705240600_zlo

ZWRŤKOVÁ, Nikola, 2018. BIS vydá výroční zprávu za minulý rok se zpožděním. Největším od roku 1998. *Seznam zprávy* [online]. Praha, 26. 11. 2018 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/bis-vyda-vyrocní-zpravu-za-minuly-rok-se-zpozdenim-nejvetsim-od-roku-1998-61226>

ŽANTOVSKÝ, Petr, 2013. *Česká politika a média po roce 1989*. Praha: Institut Václava Klause. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-87806-02-9.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Seznam článků Lidové noviny, Parlamentní listy a Aktuálně (1996–2019) (text)